ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ Αρ. Φύλλου 156

22 Ιανουαρίου 2015

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. 8560/Δ2

Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» της Α΄, Β΄ τάξης γενικής παιδείας και της Β΄, Γ΄ τάξης της Ομάδας Προσανατολισμού των Ανθρωπιστικών Σπουδών του Γενικού Λυκείου.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 42 παρ. 2 περ. α του ν. 4186/2013 (Α΄ 193) «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις».

2. Τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 3 περ. α υποπ. ββ του ν. 3966/2011 (Α΄ 118) «Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» και λοιπές διατάξεις».

3. Το π.δ. 89/2014 (Α΄ 134) «Διορισμός Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών».

4. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά όργανα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Π.Δ. 63/2005 (Α΄ 98).

5. Την με αριθμ. 3/14-01-2015 πράξη του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

6. Το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

Άρθρο μόνον

Καθορίζουμε το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» της Α΄, Β΄ τάξης γενικής παιδείας και της Β΄, Γ΄ τάξης της Ομάδας Προσανατολισμού των Ανθρωπιστικών Σπουδών του Γενικού Λυκείου ως εξής:

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Βασικός σκοπός της διδασκαλίας των κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών, είναι η επαφή των μαθητών με τις πνευματικές δημιουργίες των Αρχαίων Ελλήνων, με τις οποίες συνδέεται ο νεοελληνικός και ο ευρωπαϊκός πολιτισμός.

Η επαφή αυτή θα τους βοηθήσει να διαπιστώσουν ομοιότητες, διαφορές και αναλογίες τόσο στο επίπεδο της γλωσσικής μορφής και των γλωσσικών τύπων όσο και στο επίπεδο όλων εκείνων των στοιχείων που συνθέτουν τον πολιτισμό (ιδέες, νοοτροπίες, αντιλήψεις, ήθη, έθιμα).

Θα τους βοηθήσει, επίσης, να:

- κατανοήσουν τις συνθήκες και τις αξίες υπό τις οποίες θεμελιώθηκε η δημοκρατία˙
- συνειδητοποιήσουν ότι οι απαρχές των επιστημών ανάγονται στην αρχαία ελληνική σκέψη˙
- καλλιεργήσουν το αισθητικό τους κριτήριο˙
- αναπτύξουν όλα τα είδη γραμματισμού:
  - τον γλωσσικό (ικανότητα κατανόησης ενός αρχαίου κειμένου και απόδοσης του στον νεοελληνικό λόγο)˙
  - τον γραμματειακό/κειμενικό (ικανότητα αναγνώρισης των διαφόρων γραμματειακών ειδών)˙
  - τον κριτικό (ικανότητα κατανόησης των ιδεών και αξιών ενός κειμένου, και σύγκρισή τους με τις αξίες της σύγχρονης εποχής)˙
  - τον ψηφιακό (ικανότητα αξιοποίησης των δυνατοτήτων που παρέχει η ανάπτυξη των Τεχνολογιών στην αναζήτηση και διαχείριση της γνώσης).

Α π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Άρθρο μόνον

Καθορίζουμε το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» της Α΄, Β΄ τάξης γενικής παιδείας και της Β΄, Γ΄ τάξης της Ομάδας Προσανατολισμού των Ανθρωπιστικών Σπουδών του Γενικού Λυκείου ως εξής:

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Βασικός σκοπός της διδασκαλίας των κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών, είναι η επαφή των μαθητών με τις πνευματικές δημιουργίες των Αρχαίων Ελλήνων, με τις οποίες συνδέεται ο νεοελληνικός και ο ευρωπαϊκός πολιτισμός.

Η επαφή αυτή θα τους βοηθήσει να διαπιστώσουν ομοιότητες, διαφορές και αναλογίες τόσο στο επίπεδο της γλωσσικής μορφής και των γλωσσικών τύπων όσο και στο επίπεδο όλων εκείνων των στοιχείων που συνθέτουν τον πολιτισμό (ιδέες, νοοτροπίες, αντιλήψεις, ήθη, έθιμα).

Θα τους βοηθήσει, επίσης, να:

- κατανοήσουν τις συνθήκες και τις αξίες υπό τις οποίες θεμελιώθηκε η δημοκρατία·
- συνειδητοποιήσουν ότι οι απαρχές των επιστημών ανάγονται στην αρχαία ελληνική σκέψη·
- καλλιεργήσουν το αισθητικό τους κριτήριο·
- αναπτύξουν όλα τα είδη γραμματισμού:
  - ✓ τον γλωσσικό (ικανότητα κατανόησης ενός αρχαίου κειμένου και απόδοσής του στον νεοελληνικό λόγο)·
  - ✓ τον γραμματειακό/κειμενικό (ικανότητα αναγνώρισης των διαφόρων γραμματειακών ειδών)·
  - ✓ τον κριτικό (ικανότητα κατανόησης των ιδεών και αξιών ενός κειμένου, και σύγκριση τους με τις αξίες της σύγχρονης εποχής)·
  - ✓ τον ψηφιακό (ικανότητα αξιοποίησης των δυνατοτήτων που παρέχει η ανάπτυξη των Τεχνολογιών στην αναζήτηση και διαχείριση της γνώσης).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ Π.Σ. ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ

<table>
<tr><th>ΤΑΞΗ</th><th>ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ - ΜΑΘΗΜΑ</th><th>Ώρες/ εβδ.</th></tr>
<tr><td rowspan="3">Α΄ ΤΑΞΗ</td><td>ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ</td><td>5</td></tr>
<tr><td>• Αρχαία Ελληνική Γλώσσα :
Εγχειρίδιο διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας</td><td>2</td></tr>
<tr><td>• Αρχαία Ελληνική Γραμματεία:
Ανθολόγιο Αρχαίας Ελληνικής Ιστοριογραφίας</td><td>3</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Β΄ ΤΑΞΗ</td><td>ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ</td><td>2</td></tr>
<tr><td>• Αρχαία Ελληνική Γραμματεία:
Δραματική Ποίηση
- Σοφοκλῆς, Ἀντιγόνη (πρωτότυπο)
- Αἰσχύλος, Προμηθεύς Δεσμώτης (μετάφραση, για συνανάγνωση)</td><td>2</td></tr>
<tr><td>ΟΜΑΔΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ</td><td>3</td></tr>
<tr><td>• Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (Θεματογραφία)</td><td>2</td></tr>
<tr><td>• Αρχαία Ελληνική Γραμματεία:
- Λυσίας, Ὑπέρ τοῦ ἀδυνάτου</td><td>1</td></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td>ΟΜΑΔΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ</td><td>10</td></tr>
<tr><td>• Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (Θεματογραφία)</td><td>4</td></tr>
<tr><td>• Αρχαία Ελληνική Γραμματεία:</td><td>6</td></tr>
</table>

Γ΄ ΤΑΞΗ	- **Θουκυδίδης**: *Περικλέους Ἐπιτάφιος* Επιλογές από τα «*Σικελικά*» Διάλογος *Αθηναίων Μηλίων* (μετάφραση, για συνανανάγωση]	**6**
	- **Πλάτων:** *Ἀπολογία Σωκράτους* *Μύθος και Αλληγορία στον Πλάτωνα*: Ο Μύθος του Πρωταγόρα (*Πρωταγόρας*) Η Αλληγορία του Σπηλαίου (*Πολιτεία*)	**6**
	- **Αριστοτέλης:** Η γνώση και η επιστήμη	**6**

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για τη μεθοδολογία της διδασκαλίας εφαρμόζονται οι ακόλουθες αρχές:

- Δομολειτουργική προσέγγιση των κειμένων με εξέταση της μορφολογίας, της συντακτικής λειτουργίας και της σημασίας των λέξεων εντός συμφραζομένων.
- Σύνδεση Αρχαίας και Νέας Ελληνικής κατά τρόπο που θα γίνεται κατανοητή η ιστορική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας (η πολύπλευρη εξέταση του λεξιλογίου και η εμβάθυνση με ασκήσεις ετυμολογίας, παραγωγής ή σύνθεσης, μελέτης της σημασίας ενός όρου σε επίπεδο διαχρονίας, εξέτασης της αλλαγής σημασίας ανάλογα με το συγκείμενο διευκολύνει τον μαθητή στην κατάκτηση της γλώσσας).
- Χρήση λεξικού (έντυπου ή ηλεκτρονικού) της Αρχαίας Ελληνικής.
- Κειμενοκεντρικός, διακειμενικός και διαθεματικός τρόπος προσέγγισης. Ερμηνευτική μέθοδος διδασκαλίας των κειμένων.
- Γλωσσική επεξεργασία του κειμένου σε βαθμό που θα το καθιστά κατανοητό (σχηματική απόδοση των συντακτικών σχέσεων *κατά κώλα*), αποφυγή αντιμετώπισής της ως αυτοτελούς διαδικασίας σχολαστικής ανάλυσης.
- Διδασκαλία της μετάφρασης κατά τρόπο που προάγει την παράλληλη κατάκτηση της Αρχαίας και της Νέας Ελληνικής. Αποθάρρυνση, μέσω εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης, της μηχανιστικής απομνημόνευσής της. Δεν δίνεται στους μαθητές μόνο μία «ορθή» μετάφραση, αλλά ενισχύουμε την άσκησή τους με τεχνικές που προωθούν την ανάπτυξη της μεταφραστικής τους ικανότητας και την απόδοση του κειμένου σε δόκιμο νεοελληνικό λόγο. Η μετάφραση παράγεται μέσα από συνεργατικές τεχνικές (ανάθεση εργασίας σε ομάδες), που είναι δυνατόν να σχετίζονται: α) με την οπτικοποίηση και μεταγραφή του κειμένου σε νοηματικά *κῶλα*, β) με την κατασκευή εννοιολογικού χάρτη [παρουσίαση της κύριας έννοιας στο κέντρο και των συναφών εννοιών (υποκείμενα, χώρος / χρόνος δράσης, αίτιο, αποτέλεσμα) στην περιφέρεια].
- Η αξιοποίηση του λεξιλογίου του σχολικού εγχειριδίου (με επισημάνεις ετυμολογίας και ένταξης των λέξεων σε οικογένειες) διευκολύνει την προσπέλαση του αρχαιοελληνικού κειμένου.
- Εξέταση των κειμένων ως έργων που ανήκουν σε συγκεκριμένη πολιτισμική πραγματικότητα και ανάδειξη των αξιών που τους προσέδωσαν οικουμενικές διαστάσεις.
- Ομαδοσυνεργατική προσέγγιση της γνώσης, διαλογική μέθοδος, καινοτόμες δράσεις (ψηφιακά σενάρια διδασκαλίας κ.λπ.), βιωματικές δραστηριότητες, ερευνητικές εργασίες.
- Δημιουργική χρήση των Τεχνολογιών Πληροφόρησης και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) και αξιοποίησή τους κατά τρόπο που θα τις μετατρέπει σε «ευρετικό» εργαλείο στη διαδικασία κατάκτησης και μετάδοσης της γνώσης.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση των μαθητών (διαγνωστική, διαμορφωτική, τελική) προσδιορίζεται με ακρίβεια και διαφοροποιείται ανά διδακτικό αντικείμενο Γενικής Παιδείας και Προσανατολισμού και αποσκοπεί στον έλεγχο κατάκτησης των γραμματισμών. Ο εκπαιδευτικός παρωθεί τον μαθητή να είναι συνεχώς ενεργός. Σε κάθε περίπτωση η αξιολόγηση θα συμβαδίζει με τις προδιαγραφές της Τράπεζας Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας.

Μέσω της διαδικασίας αξιολόγησης, ελέγχεται ευρύ φάσμα γνώσεων και δεξιοτήτων (έρευνα, αναγνωστική ικανότητα, γραφή ακριβείας), αναπτύσσεται η κριτική και συνθετική ικανότητα και προωθείται η δημιουργική σκέψη και μάθηση με στόχο την ανατροφοδότηση. Πλην της τελικής αξιολόγησης αξιοποιούνται και τα άλλα είδη αξιολόγησης (γραπτή, προφορική, ερευνητικές εργασίες, αυτοαξιολόγηση, ατομικός φάκελος μαθητή κ.λπ.). Ειδικά, ως προς τον τρόπο αξιολόγησης της μετάφρασης, έχει σημασία, προκειμένου να αποφευχθεί η μηχανιστική απομνημόνευσή της, να υπάρξουν εναλλακτικοί τρόποι αξιολόγησης της μετάφρασης του διδαγμένου κειμένου. Ειδικότερα:

- οι ερωτήσεις αξιολόγησης βρίσκονται σε αντιστοιχία με τους διδακτικούς στόχους και τη μέθοδο διδασκαλίας·
- δεδομένου ότι ένα κείμενο της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας επιδέχεται πολλαπλές ερμηνευτικές αναγνώσεις και διδακτικές προσεγγίσεις, χρησιμοποιούνται, κυρίως, ερωτήσεις ανοιχτού τύπου·
- οι γλωσσικές ασκήσεις (λεξιλογικές, μορφοσυντακτικές) στηρίζονται στο εξεταζόμενο κείμενο και είναι αντικειμενικού τύπου (πολλαπλής επιλογής, μετασχηματιστικές, αντιστοίχισης, διάζευξης κ.ά.)·
- δίνεται έμφαση στις ερμηνευτικές ερωτήσεις (νοηματικές, ιδεολογικές, αισθητικές κ.ά.) με βάση, κυρίως, το πρωτότυπο κείμενο αλλά και με αναφορά στο περιεχόμενο των τμημάτων που διδάχθηκαν από μετάφραση ή των παράλληλων κειμένων που αξιοποιήθηκαν κατά τη διδασκαλία·
- η ποικιλία και η διαβάθμιση των ερωτήσεων επιτρέπει τον ευρύτερο και ουσιαστικότερο έλεγχο των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας·
- η εκπόνηση ερευνητικών εργασιών από τους μαθητές, κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, συνεκτιμάται με το σύνολο της σχολικής εργασίας τους και συμμετέχει στη διαμόρφωση της προφορικής βαθμολογίας τους.

ΙΙ. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Α΄ ΤΑΞΗ (ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ)

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, στην Α΄ τάξη Γενικού Λυκείου, διδάσκονται ιστοριογραφικά κείμενα που προέρχονται από τους συγγραφείς: Θουκυδίδη, Ξενοφώντα, Πλούταρχο, Πολύβιο και Αρριανό. Τα κείμενα που επελέγησαν είναι αφηγηματικά, εύληπτα, και υφολογικά, λεξιλογικά και συντακτικά πρόσφορα για το επίπεδο των μαθητών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Θέματα	Διδακτικές ενότητες	Παράλληλα Κείμενα	Ενδεικτικές ώρες
Εκστρατείες: - Οι δυσκολίες του πολέμου - Οι ξένες χώρες / Οι ντόπιοι λαοί («εγώ» και «ο άλλος»)	Ξενοφῶν, *Κύρου Ἀνάβασις* 4.4.5.1-21 (πρωτότ. και μτφρ.) 4.4.5.22-36 (πρωτότ. και μτφρ.)	Ξενοφῶν, *Κύρου Ἀνάβασις* 3.3.1.2-14 4.4.7.1-27	**10**
ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ			**2**
Στρατιωτική υπεροχή και πολιτική κυριαρχία	Ξενοφῶν, *Ἑλληνικά* 2.1.16-32 (μτφρ.) 2.2.1-4 (πρωτότ.) 2.2.16-23 (πρωτότ.) 2.3.11-16 (μτφρ.)	Ξενοφῶν, *Ἑλληνικά* 2.4.1-17	**20**

	2.3.50-56 (πρωτότ.) 2.4.18-23 (πρωτότ.)		
Οικονομική ισχύς και πολιτική κυριαρχία	Θουκυδίδης 1. 2-8 (αρχ. και μτφρ.)	Θουκυδίδης 1. 118-125	**6**
Ισχύς και πάθος	Θουκυδίδης 2. 52-54 (πρωτότ.)	Θουκυδίδης 2. 47-51	**8**
Ισχύς και δίκαιο	Θουκυδίδης 3. 36 (πρωτότ.) 3. 49-50 (μτφρ.)	Θουκυδίδης 3. 37-41 3. 42-48	**4**
ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ			**2**
Ηγετικές μορφές	Πλούταρχος, *Περικλῆς* 12 (μτφρ.) 33, 4-8 (πρωτότ.) Πλούταρχος, *Ἀλέξανδρος* 47 (πρωτότ.) Ἀρριανός, *Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις* Α.16.4-7 (πρωτότ.) Β.12.3-8 (πρωτότ.)	Πλούταρχος, *Περικλῆς* 15 Πλούταρχος, *Ἀλέξανδρος* 26 Ἀρριανός, *Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις* Α’. 13.3-7 Α. 15.3-8 Ζ. 28-30 Πλούταρχος, *Σόλων*, 8. Αποσπάσματα: κεφ. 15, 18, 20, 21, 22, 23	**6** **5** **5**
ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ			**2**
Ιστοριογραφία: μέθοδος, χαρακτηριστικά, στόχοι	Πολύβιος, *Ἱστορίαι* 1. 1. 1-6 (πρωτότ.) 1. 2. 1-8 (μτφρ.)	Πολύβιος, *Ἱστορίαι* 1. 4. 1-11 1. 14. 1-8 2. 56	**5**
ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ			**2**

ΣΚΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Οι σκοποί διδασκαλίας αφορούν σε όλα τα είδη γραμματισμού (γλωσσικό, γραμματειακό / κειμενικό, κριτικό και ψηφιακό) και επιδιώκουν την:

- γνώση βασικών γεγονότων της Αρχαίας Ιστορίας·
- κατανόηση της λειτουργίας της γλώσσας, ιδιαίτερα στην ιστορική αφήγηση·
- διαμόρφωση αξιακού κώδικα·
- ανάπτυξη της κριτικής σκέψης:
    - ✓ έμφαση στις δεξιότητες σύγκρισης, αιτιολόγησης και οργάνωσης δεδομένων, ως διακριτών βημάτων προς την ερμηνεία και την εξαγωγή συμπερασμάτων·
    - ✓ αναγωγή του ειδικού στο γενικό, του επιμέρους ιστορικού γεγονότος σε έναν γενικότερο τύπο προβλήματος·
    - ✓ παραγωγή συγκροτημένου λόγου (προφορικού, γραπτού)·
- ανάπτυξη δεξιοτήτων:
    - ✓ έμφαση στη συνεργασία και στην παραγωγή της γνώσης·
- ανάπτυξη υπεύθυνης στάσης απέναντι στη μάθηση:
    - ✓ ατομική και ομαδική εργασία (σκέψη, διάλογος, πράξη).

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

α) Γνωστικοί στόχοι, Στάσεις - Συμπεριφορές:

Ειδικότερα, επιδιώκεται οι μαθητές, μέσα από τα επιλεγέντα ιστορικά αποσπάσματα που έχουν ως θέμα:

- **τις εκστρατείες:**
  - ✓ να αντιληφθούν τις δυσκολίες του πολέμου και τον αγώνα των στρατιωτών να αντεπεξέλθουν στις αντίξοες συνθήκες·
  - ✓ να κατανοήσουν τον τρόπο ανάπτυξης διαπροσωπικών σχέσεων των στρατιωτών μπροστά στον κίνδυνο αλλά και τον καθοριστικό ρόλο της ηγεσίας στις κρίσιμες στιγμές·
  - ✓ να επισημάνουν τη σημασία της πειθαρχίας και της ψυχικής δύναμης των στρατιωτών·
  - ✓ να γνωρίσουν, μέσα από την περιγραφή του φυσικού τοπίου και των καιρικών συνθηκών άλλων χωρών, στοιχεία που επηρεάζουν την εξέλιξη του πολέμου·
  - ✓ να κατανοήσουν ότι η όλη οργάνωση (διοικητική, οικονομική, κοινωνική) μιας χώρας επηρεάζει τη στάση των αρχόντων και του λαού προς τους ξένους στρατιώτες·
  - ✓ να διακρίνουν, μέσα από την ιστόρηση των γεγονότων, τον Ξενοφώντα ως δρων πρόσωπο αλλά και ως αυτόπτη μάρτυρα των γεγονότων·
- **τη στρατιωτική και οικονομική ισχύ και την πολιτική κυριαρχία:**
  - ✓ να κατανοήσουν τον ρόλο της ηγεσίας στις κρίσιμες στιγμές και τη συμπεριφορά νικητών και ηττημένων μέσα από το σχήμα: *ὕβρις – τίσις*·
  - ✓ να αντιληφθούν τον ρόλο της διπλωματίας κατά το τέλος μιας πολεμικής σύγκρουσης·
  - ✓ να διακρίνουν τη σημασία των συνεκτικών κοινωνικών δεσμών στη συλλογική ενεργοποίηση σε κρίσιμες περιστάσεις·
  - ✓ να γνωρίσουν τα μέσα επιβολής ενός τυραννικού καθεστώτος και τον τρόπο λειτουργίας των παρακρατικών μηχανισμών·
  - ✓ να αντιληφθούν ότι η γενικότερη οικονομική ανάπτυξη μιας πόλης επηρεάζει τη διαμόρφωση της πολιτικής της έναντι των άλλων·
- **την ισχύ σε σχέση με το *πάθος* και το δίκαιο:**
  - ✓ να κατανοήσουν ότι η επιδίωξη της πολιτικής ισχύος είναι, συχνά, κίνητρο της ανθρώπινης πράξης·
  - ✓ να αντιληφθούν ότι το *πάθος* (συμφορές) μεταβάλλει τον αξιακό κώδικα·
  - ✓ να προβληματιστούν από το ότι η απόδοση του δικαίου συνδέεται με τη δύναμη και το συμφέρον της εξουσίας·
- **τις ηγετικές μορφές:**
  - ✓ να διακρίνουν τα γνωρίσματα του ηγέτη και να τα αποτιμήσουν·
  - ✓ να συγκρίνουν τη συμπεριφορά του ηγέτη τόσο στη νίκη όσο και στην ήττα·
  - ✓ να αντιληφθούν ότι η φυσιογνωμία του ηγέτη φαίνεται από τη γενικότερη συμπεριφορά και στάση του προς όλους και όχι από μεμονωμένες πράξεις·
- **την Ιστοριογραφία:**
  - ✓ να κατανοήσουν τον παιδευτικό ρόλο της Ιστορίας, όπως φαίνεται μέσα από τη συνολική και συστηματική θεώρηση των γεγονότων·
  - ✓ να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ιστορικού στην αντικειμενική παρουσίαση των γεγονότων·
  - ✓ να επισημάνουν τη μέθοδο και τους στόχους του ιστορικού για να φτάσει στην αλήθεια·
  - ✓ να αισθανθούν το στενό δεσμό της Ιστοριογραφίας με τη Λογοτεχνία, μέσα από την αφήγηση των γεγονότων από τους ιστορικούς, είτε ως δρώντων προσώπων είτε ως αυτοπτών είτε ως ουδέτερων παρατηρητών·

β) Γραμματισμοί

Επιπλέον, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- ✓ κατανοήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ιστορικής αφήγησης (ακρίβεια, σαφήνεια, οικονομία, παραστατικότητα)·
- ✓ αντιληφθούν ότι, με την περιγραφή των γεγονότων, οι ιστορικοί αποτυπώνουν την τραγική κατάσταση·
- ✓ παρακολουθήσουν την χρονολογική αναδρομική αφήγηση των γεγονότων ή τον τρόπο παρουσίασης ταυτόχρονων πράξεων·
- ✓ γνωρίσουν διάφορες αφηγηματικές τεχνικές, τον ρόλο του ιστορικού ως αφηγητή και τον τρόπο οργάνωσης της αφήγησης·

- ✓ διαπιστώσουν την κυριολεκτική και μεταφορική λειτουργία της γλώσσας·
- ✓ παρακολουθήσουν τη δομή της αφήγησης με βάση τα ρήματα, τα υποκείμενα, τους χρονικούς προσδιορισμούς και τις αιτιώδεις σχέσεις·
- ✓ διακρίνουν το αφηγηματικό μέρος από το σχόλιο, τη λειτουργία του μικροπερίοδου και μακροπερίοδου λόγου·
- ✓ εντοπίσουν λέξεις– φράσεις που δηλώνουν κίνηση και στρατιωτικές ενέργειες.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Σε συνδυασμό με την παραδοσιακή διδασκαλία η διδακτική προσέγγιση των κειμένων επιδιώκει την παραγωγή γνώσης από τους μαθητές, μέσω του ομαδοσυνεργατικού προτύπου διδασκαλίας ή της μεθόδου Project.

Για τον λόγο αυτό δίνονται κείμενα τα οποία σχετίζονται θεματικά. Δύο σύντομα παραδείγματα: 1) Ο διδάσκων μπορεί να συνδυάσει τη διδασκαλία Πλούταρχου και Αρριανού, δίνοντας μια ομαδοσυνεργατική εργασία για τον Μέγα Αλέξανδρο. 2) Το απόσπασμα που επιλέχθηκε από την *Αρχαιολογία* του Θουκυδίδη μπορεί να τροφοδοτήσει την ενότητα *Ιστοριογραφία*: αρχές, μέθοδος κ.λπ.

Ιδιαίτερα η ενότητα *Ιστοριογραφία* περιέχει λίγα κείμενα, διότι μπορεί να τροφοδοτηθεί με στοιχεία από όλα τα άλλα κείμενα που συγκροτούν το Π.Σ. Μπορεί π.χ. να συγκριθούν οι μέθοδοι συγγραφής των ιστορικών γεγονότων από τον Θουκυδίδη και τον Ξενοφώντα (ως δρώντων προσώπων και ιστοριογράφων).

Εκτός από τη διδακτέα ύλη, της οποίας τα κείμενα δίνονται είτε στο πρωτότυπο είτε σε μετάφραση, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στα *παράλληλα κείμενα*. Η διδασκαλία π*αράλληλων κειμένων*, για τα οποία αφιερώνεται επαρκής χρόνος, αποσκοπεί ώστε οι μαθητές με συγκριτική ανάγνωση να ασκήσουν την κριτική τους σκέψη. Μέσω αυτών, επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευχέρεια να υιοθετήσουν καινοτόμες προσεγγίσεις, είτε αυτές αφορούν τις Νέες Τεχνολογίες είτε την άσκηση των δεξιοτήτων γνώσης, να υλοποιήσουν σενάρια, να θέσουν προβλήματα προς συζήτηση κ.λπ.

Η επιλογή παράλληλων κειμένων, είτε από τα προτεινόμενα είτε και εκτός βιβλίου, καθώς και η επιλογή των ενδεδειγμένων διδακτικών πρακτικών επαφίεται στην κρίση του διδάσκοντος σύμφωνα με τις ανάγκες του μαθήματος και το επίπεδο των μαθητών του.

Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές

- Οι μαθητές, με την καθοδήγηση του διδάσκοντος, μπορούν να κατασκευάσουν, είτε ατομικά, χρησιμοποιώντας τα παραδοσιακά μέσα εργασίας, είτε στο πλαίσιο της **ομαδοσυνεργατικής** μεθόδου εργασίας, με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών:
  1) ένα χρονικό άξονα που θα περιλαμβάνει τα βασικά γεγονότα της Αρχαίας Ιστορίας, το χρονικό διάστημα που έζησε κάθε ιστοριογράφος και τα εξιστορούμενα γεγονότα·
  2) ένα χάρτη, ηλεκτρονικό κολάζ, βίντεο που θα περιλαμβάνει την πορεία του ελληνικού στρατεύματος (των Μυρίων), όπως έχει αποτυπωθεί από την αρχαιολογική έρευνα, και την πορεία ενός σύγχρονου ταξιδιώτη της ίδιας διαδρομής·
  3) ένα εννοιολογικό χάρτη, ανά ενότητα, στο κέντρο του οποίου θα υπάρχει η βασική έννοια ή το γεγονός ή το πρόβλημα ή η κύρια άποψη/θέση και στην περιφέρεια οι συναφείς έννοιες ή τα αίτια και αποτελέσματα ή τα επιχειρήματα και τεκμήρια ή οι προτεινόμενες λύσεις.
- Ο διδάσκων μπορεί να αναλύσει το διδασκόμενο κείμενο σε νοηματικές ενότητες, προκειμένου να αναδειχθούν καλύτερα, με την κατά *κώλον* διάταξη, η κατά παράταξη και καθ' υπόταξη σύνταξη, τα δρώντα πρόσωπα, (υποκείμενα), οι ενέργειές τους, οι διάφορες επιρρηματικές σχέσεις, οι αντιθέσεις, τα διάφορα σχήματα λόγου και να κατανοήσουν οι μαθητές τη δομή του αρχαίου λόγου. Αυτό μπορεί να γίνει με τη χρήση του συμβατικού πίνακα ή του ηλεκτρονικού υπολογιστή ή του διαδραστικού πίνακα.
- Ακόμη, ο διδάσκων μπορεί να κατευθύνει τους μαθητές να χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό λεξικό, να αναζητούν υλικό στο διαδίκτυο ή σε σώματα κειμένων και να γράψουν συνθετικές εργασίες, ατομικά ή ομαδικά, ανάλογα με το επίπεδο της τάξης και τους στόχους διδασκαλίας που έχει θέσει ο ίδιος.

- Τέλος, η δημιουργία μικροσεναρίων (διάρκειας 10 λεπτών) για επιμέρους ειδικότερα θέματα (π.χ. λειτουργία του παρατατικού) συμβάλλει στην προώθηση της διαθεματικότητας και διεπιστημονικότητας, όταν αυτά χρησιμοποιούνται σε διάφορα μαθήματα (π.χ. Αρχαία και Νέα Ελληνική Γλώσσα, Αρχαία Γραμματεία και Νεοελληνική Λογοτεχνία).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

ΙΙ. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας συνεχίζεται και συμπληρώνεται στο Γενικό Λύκειο με όσα φαινόμενα, γραμματικά και συντακτικά, δεν διδάχθηκαν οι μαθητές στο Γυμνάσιο, ώστε να εξοικειωθούν με το αντικείμενο και να είναι ικανοί να επικοινωνούν με τα κείμενα του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, παρακολουθώντας τη διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας. Παράλληλα, επιδιώκεται η συνειδητοποίηση της σχέσης γλώσσας και πολιτισμού υπό την έννοια ότι κάθε πολιτισμός διαμορφώνει και το γλωσσικό εργαλείο που τον εκφράζει. Γι’ αυτό, τα προς διδασκαλία φαινόμενα πρέπει να είναι ενταγμένα σε κείμενο και όχι σε αποσπασματικές φράσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Το νέο *Εγχειρίδιο Διδασκαλίας της Α.Ε. Γλώσσας* θα έχει τη μορφή ενός κλασικού εγχειριδίου για τη συστηματική διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, με εύληπτα κείμενα, τα οποία μπορεί να συγκροτούν ένα «αφήγημα», και περιέχουν στοιχεία από την πραγματικότητα της αρχαίας εποχής και, ενδεχομένως, με κάποιες ιστορικές αναφορές που διαμόρφωσαν αυτήν την πραγματικότητα.

Στη συνέχεια, κάθε ενότητα θα περιέχει τα βασικά στοιχεία των προς διδασκαλία γραμματικών και συντακτικών φαινομένων και, παράλληλα, θα υπάρχουν χρηστικοί-βοηθητικοί πίνακες, ασκήσεις γραμματικής, συντακτικού και λεξιλογίου διαβαθμισμένης δυσκολίας. Επίσης, θα περιέχει μέσα σε πλαίσιο ορισμένα γραμματικά, συντακτικά ή λεξιλογικά σημεία που πρέπει να προσέξουν οι μαθητές.

Το *Εγχειρίδιο* αυτό θα συνταχθεί με βάση όσα έχουν διδαχθεί στο Γυμνάσιο οι μαθητές (ώστε να μην υπάρχουν επικαλύψεις) και ό,τι νέο προβλέπεται να διδαχθεί στο Λύκειο. Ειδικότερα, προτείνεται η διάρθρωση της ύλης σε 20 ενότητες από τις οποίες οι 3 πρώτες θα είναι επαναληπτικές και θα περιλαμβάνουν:

1. Επαναληπτική ενότητα 1: Ουσιαστικά και Επίθετα Α΄, Β΄ κλίσης, Δομή πρότασης, Υποκείμενο ρήματος, μετοχής.
2. Επαναληπτική ενότητα 2: Ρήματα Α’ συζυγίας (Ενεργητική φωνή), Αντωνυμίες. Αντικείμενο ρήματος. Ειδικό – τελικό απαρέμφατο.
3. Επαναληπτική ενότητα 3: Ρήματα Α’ συζυγίας Μέση φωνή + Παραθετικά (ομαλός σχηματισμός). Ονοματικοί και Επιρρηματικοί προσδιορισμοί. Είδη μετοχής (με έμφαση στις επιθετικές και τις επιρρηματικές).

Οι υπόλοιπες ενότητες θα περιλαμβάνουν τα επόμενα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα, που έχουν διδαχθεί οι μαθητές στο Γυμνάσιο, αλλά χρειάζονται εμπέδωση και εμβάθυνση:

Α) Γραμματικά φαινόμενα

1. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά Γ΄ κλίσης (μονόθεμα).
2. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά Γ΄ κλίσης (διπλόθεμα).
3. Υγρόληκτα ουσιαστικά Γ΄ κλίσης (διπλόθεμα).
4. Επίθετα Γ΄ κλίσης (φωνηεντόληκτα, αφωνόληκτα και ενρινόληκτα). Κλίση μετοχών.
5. Ανώμαλα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων.
6. Κλίση συνηρημένων ρημάτων σε *–άω*, *-έω* και *–όω*. Σχηματισμός των άλλων χρόνων.

7. Αόριστος Β΄.
8. Παθητικός Μέλλοντας Α΄ και παθητικός Αόριστος Α΄.
9. Ρήματα υγρόληκτα και ενρινόληκτα. Σχηματισμός Μέλλοντα και Αορίστου. Σχηματισμός Μέλλοντα των σε *–ίζω* ρημάτων.
10. Σχηματισμός συντελικών χρόνων αφωνόληκτων ρημάτων.

Β) Συντακτικά φαινόμενα

1. Κατηγορούμενο. Γενική κατηγορηματική. Επιρρηματικό και προληπτικό κατηγορούμενο.
2. Αντικείμενο άμεσο και έμμεσο. Σύστοιχο αντικείμενο. Κατηγορούμενο του αντικειμένου.
3. Απαρέμφατο έναρθρο και άναρθρο. Απρόσωπη σύνταξη. Απόλυτο απαρέμφατο.
4. Μετοχές: κατηγορηματική και επιρρηματική. Συνημμένη και απόλυτη.
5. Β΄ όρος σύγκρισης. Απόλυτη σύγκριση.
6. Παρατακτική-Υποτακτική Σύνδεση.
7. Δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις.
8. Δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις.
9. Υποθετικοί λόγοι.

ΣΚΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα διδάσκονται με βάση ένα κείμενο αυθεντικό που επιτρέπει την κατανόηση της λειτουργικής χρήσης τους. Αυτό σημαίνει ότι η αφόρμηση για την εξέταση ενός γραμματικού και συντακτικού φαινομένου δίνεται από το κείμενο που προτάσσεται. Το φαινόμενο βρίσκεται στο πραγματικό του περιβάλλον, το κείμενο, και δίνει τη δυνατότητα της κατανόησης του ρόλου και της σημασίας του.

Ειδικότερα, επιδιώκεται στην Α΄ τάξη η εξοικείωση των μαθητών με τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού, χωρίς επέκταση σε λεπτομέρειες, τα οποία είναι απαραίτητα για την καλύτερη και πιο αποτελεσματική γνώση της γλώσσας· στη Β΄ και Γ΄ τάξη (Ομάδα Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών) η γλωσσική κατάρτιση των μαθητών ολοκληρώνεται με τη μελέτη σε βάθος συνθετότερων γραμματικών και συντακτικών φαινομένων.

Ένας ακόμη σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας στο Λύκειο είναι η ανάπτυξη της μεταφραστικής ικανότητας των μαθητών και η συνειδητοποίηση της πορείας από τη μία μορφή γλώσσας στην άλλη.

Ακόμη, επιδιώκεται η σύνδεση της Ν.Ε. με την Α.Ε. και μέσω αυτής η αναγωγή στο παρελθόν και η κατανόηση του ρόλου που διαδραμάτισε η γλώσσα στη διαμόρφωση της νεοελληνικής ταυτότητας.

Παράλληλα, προσαρμόζοντας τους γραμματισμούς, από το Γυμνάσιο στο Λύκειο, επιδιώκεται ο μαθητής να κατακτήσει τα επόμενα στάδια:

α) του λειτουργικού χρήστη (ώστε να μπορεί να εφαρμόζει τη γνώση που έχει διδαχθεί ανά ενότητα)

β) του δημιουργού (σε αυτό το στάδιο ο μαθητής δημιουργεί καινούργιες μορφές, διαμορφώνει και αλλάζει τη μορφή και το νόημα της φράσης ή του κειμένου)

γ) του κριτικού αναλυτή (επεξηγεί, κατανοεί).

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ειδικότερα, οι μαθητές μέσα από τη διδασκαλία της Α.Ε. Γλώσσας επιδιώκεται να:

- αποκτήσουν αναγνωστική ικανότητα·
- αναγνωρίζουν τα μορφοσυντακτικά φαινόμενα και να τα κατηγοριοποιούν·
- διακρίνουν τα συστατικά στοιχεία γραμματικών και λεξιλογικών δομών·
- ελέγχουν την ορθότητα των δομών και να περιγράφουν τις διαδικασίες σχηματισμού τους·
- οδηγούνται επαγωγικά στη διατύπωση κανόνων·
- συνδυάζουν στοιχεία δημιουργώντας νέες δομές·
- εφαρμόζουν τις γνώσεις που απέκτησαν σε διαφορετικά περιβάλλοντα λόγου·
- αποκτήσουν την ικανότητα να συσχετίζουν τα φαινόμενα της Α.Ε. με αντίστοιχα της ΝΕ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Η διδασκαλία της Α.Ε. γλώσσας εντάσσεται σε ένα πρότυπο που ακολουθεί τη σύνθεση των μερών σε ένα όλο και δεν εστιάζει σε μεμονωμένα φαινόμενα.

Η διδασκαλία της Α.Ε. γλώσσας στηρίζεται στις εξής μεθοδολογικές αρχές:

- στην κειμενοκεντρική και διερευνητική-ανακαλυπτική προσέγγιση με διακειμενικό τρόπο. Η *διακειμενικότητα* επιτυγχάνεται με την εξέταση παράλληλων κειμένων της ελληνικής γλώσσας που μπορεί να ανήκουν σε μεταγενέστερη εποχή, αλλά παρουσιάζουν παρόμοια συλλογιστική πορεία·
- στη διαδικασία προσέγγισης του κειμένου η οποία στηρίζεται στη βασική παιδαγωγική αρχή της αυτενέργειας και της συμμετοχής του μαθητή·
- στη σύνδεση των τύπων και των γραμματικών φαινομένων με τη λειτουργία τους μέσα στα κειμενικά συμφραζόμενα·
- στη συγκριτική προσέγγιση της Α.Ε. με τη Ν.Ε. και τη συνειδητοποίηση της εξέλιξης της γλώσσας·
- στη χρήση ψηφιακών λεξικών και ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων (Ψηφιακό σχολείο) η οποία πρέπει να είναι δημιουργική και ανακαλυπτική, ώστε να καλλιεργούνται ποικίλες δεξιότητες·
- στη χρήση των εγχειριδίων γραμματικής και συντακτικού, ως βιβλίων αναφοράς, ώστε οι μαθητές να αντιλαμβάνονται πληρέστερα τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα και να είναι σε θέση να καταρτίζουν πίνακες·
- στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, κατά την οποία η ανακάλυψη και η εμπέδωση γίνεται σε ομάδες με φύλλα εργασίας·
- στην εκπόνηση ομαδικών Συνθετικών Εργασιών.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

Β΄ ΤΑΞΗ

Ι. ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ : ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ*, ΑΙΣΧΥΛΟΥ* ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη Β΄ Λυκείου η τραγική ποίηση διδάσκεται, ως μάθημα Γενικής Παιδείας, επί 2 ώρες την εβδομάδα καθ’ όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους. Συγκεκριμένα, διδάσκονται οι τραγωδίες:

- Σοφοκλέους *Αντιγόνη* (από το πρωτότυπο και από μετάφραση),
- Αισχύλου *Προμηθεύς Δεσμώτης* (από μετάφραση, για συγκριτική ανάγνωση)

Η τραγική ποίηση αποτελεί κορυφαία έκφραση της ελληνικής και της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Με την καλλιτεχνική πλοκή του μύθου, που οδηγεί σταδιακά, μέσα από περιπέτειες στην κάθαρση και τη λύση τραγικών καταστάσεων, προσφέρει βαθιά αισθητική απόλαυση και ηθική ικανοποίηση στους θεατές.

Η διδασκαλία της *Αντιγόνης* και του *Προμηθέα Δεσμώτη* στη Β΄ Λυκείου θα φέρει τους μαθητές σε επαφή με την τέχνη και την οπτική δύο μεγάλων τραγικών της αρχαιότητας, του Σοφοκλή και του Αισχύλου.

Η *Αντιγόνη*, ως αντιπροσωπευτική τραγωδία του Σοφοκλή, προβάλλει τις ξεχωριστές μορφές της ομώνυμης ηρωίδας και του Κρέοντα, που βιώνουν τραγικές συγκρούσεις και προβαίνουν σε αποφασιστικές ηθικές επιλογές. Το έργο διακρίνεται για την υποδειγματική διαγραφή του ήθους των ηρώων, την κορυφαία πραγμάτωση του *τραγικού* και τον αριστοτεχνικό χειρισμό της γλώσσας.

Παράλληλα, ο *Προμηθεύς Δεσμώτης* του Αισχύλου προβάλλει την τραγική μοίρα του ήρωα μέσα από τη σύγκρουσή του με την εξουσία του Δία. Κοινό χαρακτηριστικό του με την *Αντιγόνη*, που τον καθιστά κατάλληλο για συγκριτική ανάγνωση, είναι η αντίσταση προς την εξουσία και τη συνακόλουθη αυταρχική συμπεριφορά. Τη στάση αυτή αναδεικνύει το ήθος του Προμηθέα, η αρμονία μεταξύ των επεισοδίων και το «υψηλό» ύφος του αισχύλειου λόγου.

ΣΚΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Με τη διδασκαλία της τραγωδίας στο Λύκειο επιδιώκεται οι μαθητές να:

- ανανεώσουν -ερχόμενοι σε επαφή για πρώτη φορά με το πρωτότυπο κείμενο- τη γνωριμία τους με ένα ξεχωριστό και συναρπαστικό γραμματειακό είδος της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας, ένα σύνθετο καλλιτέχνημα, που συνδυάζει ποικίλες τέχνες του λόγου, τη μουσική, την όρχηση και τη σκηνογραφία με τη δράση επί σκηνής των υποκριτών·
- επισημάνουν το ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο γεννήθηκε η τραγωδία, το γεγονός ότι είναι «παιδί της δημοκρατίας»·
- κατανοήσουν τις διδασκόμενες τραγωδίες και να αντιληφθούν τις συμβάσεις του είδους·
- αντιληφθούν βασικές έννοιες του *τραγικού λόγου* (*ύβρις, άτη, νέμεσις, τραγική ειρωνεία* κ.λπ.)·
- αντιληφθούν τη σχέση της αρχαίας τραγωδίας με τη δομή, την έκφραση και το περιεχόμενο των σύγχρονων θεατρικών έργων και τις επιδράσεις που άσκησε το αρχαίο ελληνικό δράμα σε μεταγενέστερους δραματουργούς, αξιοποιώντας τη «συνανάγνωση» παράλληλων κειμένων και παραστάσεων νεότερων και σύγχρονων έργων·
- συλλάβουν τα παιδευτικά μηνύματα της τραγωδίας, εντοπίζοντας τις διαχρονικές ανθρωπιστικές αξίες·
- γνωρίσουν τους ήρωες όχι ως αμετακίνητα στατικά πρότυπα αισθητικών και ηθικών αξιών, αλλά ως «τραγικές μορφές που βρίσκονται μέσα σε τραγικές καταστάσεις»·
- διαμορφώσουν θετική στάση απέναντι στο αρχαίο θέατρο και να απολαύσουν αισθητικά την τραγωδία ως σύνθετο καλλιτέχνημα, συνδέοντάς την και με άλλες μορφές τέχνης της εποχής της.

Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ *ΑΝΤΙΓΟΝΗ*

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α. Γνωστικοί

Με τη διδασκαλία της τραγωδίας επιδιώκεται οι μαθητές να:

- γνωρίσουν τα κύρια χαρακτηριστικά της σοφόκλειας τραγωδίας και τη συμβολή του τραγικού ποιητή στην εξέλιξη του είδους·
- κατανοήσουν ότι η *Αντιγόνη* είναι ένα πολυεπίπεδο έργο·
- αντιληφθούν τους ποικίλους συμβολισμούς του έργου και να βιώσουν τη σύγκρουση Αντιγόνης και Κρέοντα ως έκφραση μιας σειράς θεμελιακών αντινομιών (π.χ. οικογενειακοί δεσμοί - καθήκον προς την πόλη, άγραφοι νόμοι - γραπτοί νόμοι)·
- αναγνωρίζουν τις συμβάσεις του γραμματειακού είδους, όπως πραγματώνονται στην *Αντιγόνη*·
- αντιληφθούν τον ρόλο του Χορού και τη συνθετική και θεματική σπουδαιότητα των λυρικών στοιχείων της τραγωδίας·
- κατανοήσουν τη λειτουργία των μονολόγων, των στιχομυθιών και των αγώνων λόγου που απηχούν τη διαπάλη των ιδεών, τη σοφιστική, τα αθηναϊκά δικαστήρια και την Εκκλησία του Δήμου·

Β. Στάσεις-συμπεριφορές

Επιπλέον, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- επισημάνουν, στο πλαίσιο της πολυεπίπεδης ερμηνείας, το βασικό προβληματισμό του έργου που αναδεικνύεται από τη στάση των ηρώων απέναντι σε ουσιώδη ζητήματα·
- συνειδητοποιήσουν ότι οι αποφάσεις των ηρώων υπαγορεύονται από διαφορετικά κίνητρα και στάση ζωής, από τον προσωπικό τους κώδικα αξιών·

- συνεξετάσουν την *Αντιγόνη* ως εμβληματική τραγωδία, με την «αμφισβήτηση της εξουσίας» στο κέντρο της, με τον *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου ως προσέγγιση του θέματος της εξουσίας και της αντίστασης στις αυθαιρεσίες της.

Γ. Δεξιότητες

Τέλος, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- αναγνωρίζουν τις θεμελιώδεις αρχές, τις ποικίλες οπτικές και τις αξίες που προβάλλει η *Αντιγόνη*, και να τις εντάσσουν στο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της δημοκρατικής Αθήνας του 5ου π.Χ. αι.·
- συνδέσουν τις διδασκόμενες τραγωδίες στη Β΄ Λυκείου με πρόσφορα κείμενα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (π.χ. ποιήματα του Γ. Σεφέρη, Γ. Ρίτσου κ.ά.).
- αναπτύξουν, στο πλαίσιο του τριπτύχου «έρευνα - "ανάγνωση" - γραφή ακριβείας», τις αναγνωστικές τους δυνατότητες και την ικανότητά τους στη σύνθεση νεοελληνικού λόγου με τη μορφή μετάφρασης, ερευνητικών εργασιών και παραγωγής λόγου·
- αξιοποιούν τα πλεονεκτήματα των σύγχρονων ψηφιακών αρχαιογνωστικών εργαλείων (σωμάτων κειμένων, ηλεκτρονικών λεξικών κ.ά.) και άλλων ψηφιακών πόρων (λ.χ. του Αρχείου του Εθνικού Θεάτρου), και να χρησιμοποιούν τα ψηφιακά μέσα για διαχείριση της γνώσης και παραγωγή νεοελληνικού λόγου, παραδοσιακού ή πολυτροπικού.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Για τη διδασκαλία της τραγωδίας στη Β΄ Λυκείου, ως μαθήματος Γενικής Παιδείας, προβλέπονται δύο διδακτικές ώρες εβδομαδιαίως καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Από αυτές θα διατεθούν 2 ώρες για τη συνολική θεώρηση της τραγωδίας και 2 ώρες για την παρουσίαση ομαδικών συνθετικών εργασιών.

Η διδασκαλία της *Αντιγόνης* περιλαμβάνει στίχους από το πρωτότυπο και από μετάφραση. **Από το πρωτότυπο** θα διδάσκονται οι στίχοι: 1-99, 280-314, 441-507, 631-725, 1064-1090 (σύνολο: 319 στίχοι), και **από μετάφραση** οι στίχοι: 100-161, 162-279, 315-331, 332-375, 376-340, 508-581, 582-630, 726-780, 781-800, 801-943, 944-987, 988-1063, 1091-1114, 1115-1153, 1154-1353. Το πρωτότυπο κείμενο θα διδάσκεται με ρυθμό **12-15** στίχων και το από μετάφραση με ρυθμό **40-60** στίχων ανά διδακτική ώρα.

Από τον *Προμηθέα Δεσμώτη* θα επιλέγονται συγκεκριμένα αποσπάσματα για σύγκριση με την *Αντιγόνη* (όπως ειδικότερα ορίζεται στη συνέχεια και στον Οδηγό Εκπαιδευτικού). Οι προβλεπόμενες ανά ευρύτερη ενότητα διδακτικές ώρες καθορίζονται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Κατά τη διδασκαλία της *Αντιγόνης,* και της Δραματικής Ποίησης γενικότερα, στο Λύκειο:

- προβάλλεται η θεατρική διάσταση του αρχαίου δράματος σε συνδυασμό με τη λογοτεχνική του. Την κατεύθυνση αυτή εξυπηρετεί αφενός η ανάδειξη των *κατά ποιόν μερών* σε όλο το φάσμα της διδασκαλίας, σε συνδυασμό με τα *κατά ποσόν μέρη* αφετέρου η παρακολούθηση θεατρικών ή κινηματογραφικών αποδόσεων της τραγωδίας από Έλληνες και ξένους σκηνοθέτες·
- διδάσκεται μία σύντομη και κατατοπιστική εισαγωγή στην αρχή, για να γίνει κατανοητό το πλαίσιο όπου θα ενταχθεί η ανάγνωση των κειμένων. Η εισαγωγή συνιστά υλικό αναφοράς καθ' όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας του έργου·
- αξιοποιείται «Λεξικό Θεατρικών Όρων», έντυπο ή ηλεκτρονικό, για την κατανόηση όρων της τραγωδίας·
- αναγιγνώσκεται το πρωτότυπο ή μεταφρασμένο κείμενο από τον διδάσκοντα για τη δημιουργία αναγνωστικού ήθους, την πληρέστερη κατανόηση / ερμηνεία του κειμένου και την αισθητική απόλαυση·
- εφαρμόζεται η συνεπής άσκηση στη μετάφραση, χωρίς μηχανιστική απομνημόνευση, στην κατεύθυνση της κατάκτησης της Αρχαίας και Νέας Ελληνικής και της πληρέστερης ερμηνείας του κειμένου (όπως αναφέρεται στο Γενικό μέρος)·
- συνδυάζονται οι παραδοσιακοί τρόποι διδασκαλίας με την ομαδοσυνεργατική, τη βιωματική και τη διερευνητική/ανακαλυπτική εργασία. Οι διδακτικές πρακτικές πρέπει να χαρακτηρίζονται από ποικιλία και ευρηματικότητα και να ευνοούν την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και έκφρασης, όπως η υιοθέτηση διαφορετικής οπτικής γωνίας, η υποστήριξη ή ανασκευή των απόψεων των

τραγικών ηρώων (παιχνίδι ρόλων, αγώνας λόγων), η επαλήθευση μιας άποψης για το έργο του Σοφοκλή, η διαθεματική προσέγγιση, η θεατρική απόδοση του έργου από τους μαθητές κ.ά.·

- ακολουθείται η δομολειτουργική προσέγγιση του κειμένου, για την ανάδειξη των υφολογικών επιλογών του ποιητή·
- ενισχύονται η συγκριτική προσέγγιση, οι γλωσσικοί παραλληλισμοί, οι ομοιότητες και διαφορές των δύο μορφών της γλώσσας με ασκήσεις ετυμολογίας, μορφολογίας, παραγωγής ή σύνθεσης, αξιοποιώντας έγκυρα λεξικά της Αρχαίας Ελληνικής·
- υιοθετούνται καινοτόμες διδακτικές πρακτικές με τη χρήση Τ.Π.Ε. ως μέσων κατάκτησης και μετάδοσης της γνώσης (συνδρομή μουσικής και εικόνας)·
- προτείνονται η κατασκευή εννοιολογικού χάρτη, το θεατρικό δρώμενο και η βιντεοσκόπησή του, η αξιοποίηση αγγειογραφιών, η εικονογράφηση του δράματος, η χρήση διαδραστικού πίνακα, η ηλεκτρονική συζήτηση, η σύνθεση μικροσεναρίων που υλοποιούνται με Τ.Π.Ε. κ.λπ.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

Ωστόσο, στο πλαίσιο της συγκριτικής ανάγνωσης των δύο τραγωδιών δύναται να υπάρχει ερώτηση σχετική με τη συγκριτική εξέταση του διδαγμένου κειμένου της *Αντιγόνης* με παράλληλο κείμενο από τον *Προμηθέα Δεσμώτη* (σε μετάφραση).

Β. ΑΙΣΧΥΛΟΥ *ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ*

Στο πλαίσιο διδασκαλίας της *Αντιγόνης* του Σοφοκλή αξιοποιείται, επίσης, για συγκριτική ανάγνωση η τραγωδία του Αισχύλου *Προμηθεύς Δεσμώτης*. Ο *Προμηθεύς Δεσμώτης* θα διδαχθεί από μετάφραση ως παράλληλο κείμενο προς την *Αντιγόνη* και θα διαβαστεί ολόκληρος από τους μαθητές. Με την καθοδήγηση του διδάσκοντος κατά τη διδασκαλία της *Αντιγόνης* θα αξιοποιηθούν θέματα, σκηνές, ιδέες, χαρακτήρες, προβλήματα τα οποία εμφανίζονται από κοινού και στις δύο τραγωδίες, με σκοπό να εκπονηθούν ανάλογες ασκήσεις δεξιοτήτων, συνθετικές εργασίες, σενάρια, project κλπ.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής κοινά σημεία μεταξύ των δύο τραγωδιών:

- η υποταγή στην εξουσία, ο εξαναγκασμός και η σύγκρουση συναισθημάτων (π.χ. *Προμηθεύς Δεσμώτης*, στ. 12-54 - *Αντιγόνη*, στ. 20-99)·
- η στάση των εκτελεστικών οργάνων: α) προθυμία, σκληρότητα, απάθεια β) απροθυμία, φόβος, οίκτος (π.χ. *Προμηθεύς Δεσμώτης*, Πρόλογος [Κράτος, Ήφαιστος] - *Αντιγόνη*, Α΄ και Β΄ Επεισόδιο [Φύλακας])·
- η επίγνωση των συνεπειών της πράξης του ήρωα. Η συνειδητή απόφαση. Η ανάληψη της ευθύνης για την πράξη (π.χ. *Προμηθεύς Δεσμώτης*, στ. 88-113 [Προμηθέας] – *Αντιγόνη*, στ. 69-99/441-470)·
- τα χαρακτηριστικά της τυραννικής συμπεριφοράς (π.χ. *Προμηθεύς Δεσμώτης*, στ. 128-192/193-396 – *Αντιγόνη*, στ. 280-314/473-496/724-760)·
- τα δώρα του Προμηθέα / τα επιτεύγματα του ανθρώπου. Ύμνος στο μεγαλείο του ανθρώπου: Ο θρίαμβος του πολιτισμού (π.χ. *Προμηθεύς Δεσμώτης*, Β' Επεισόδιο – *Αντιγόνη*, Α΄ Στάσιμο
- τα όρια του ανθρώπου (π.χ. *Προμηθεύς Δεσμώτης*, Β΄ Επεισόδιο/Β΄ Στάσιμο – *Αντιγόνη*, Β΄ Στάσιμο)·
- η αξία της ανθρώπινης προσπάθειας στην υπηρεσία υψηλών στόχων που ξεπερνούν την ατομική μοίρα (π.χ. Προμηθέας: αγώνας για αλλαγή και πρόοδο - Αντιγόνη: γένος, θέμις / Κρέων: αρχή, νόμος)·
- η πτώση-τιμωρία του τυράννου·
- η σημασία της κατάρας (η κατάρα του Κρόνου – η κατάρα των Λαβδακιδών).

ΙΙ. ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ι. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: ΛΥΣΙΟΥ *ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, στην Ομάδα Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών στη Β΄ Λυκείου, διδάσκεται ο λόγος *Ὑπέρ τοῦ ἀδυνάτου* του Λυσία, επί μία (1) ώρα την εβδομάδα καθ΄ όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Ο πολιτικός και κοινωνικός βίος υπήρξε κατά την αρχαιότητα η βάση και το πλαίσιο για την ανάπτυξη της ρητορικής με τις διάφορες μορφές της, *δικανικής, συμβουλευτικής, επιδεικτικής*. Η ρητορική τέχνη αποτελούσε τη βάση της εκπαίδευσης και είχε ως στόχο να καταστούν οι νέοι ικανοί πολίτες της δημοκρατικής πολιτείας. Κατ' επέκταση η διδασκαλία κειμένων αρχαίου ρητορικού λόγου αποτελεί αναγκαιότητα συνυφασμένη με τις απαιτήσεις του σύγχρονου δημόσιου και ιδιωτικού βίου. Στο πνεύμα αυτό, η ρητορική, ως *πειθούς δημιουργός*, ασκεί τον νέο άνθρωπο σε τεχνικές λόγου, σε μεθοδολογία σκέψης, σε λογικούς συσχετισμούς, σε κατηγοριοποίηση εννοιών και, συνολικά, σε μια πιο οργανωμένη αλλά και αφαιρετική διαδικασία σκέψης. Η δυνατότητα που δίνει ο ρητορικός λόγος για συμμετοχή σε ρητορικά αγωνίσματα, όπως ο αυθόρμητος, ο προσχεδιασμένος, ο προφορικός, ο προτρεπτικός λόγος, το παιχνίδι ρόλων, οι *δισσοί* λόγοι, προετοιμάζει τον μαθητή για τους ρόλους που θα κληθεί να αναλάβει στη ζωή του ως πολίτης.

Η επιλογή του *Ὑπέρ τοῦ ἀδυνάτου* λόγου είναι συμβατή με το παραπάνω πλαίσιο. Συγκεκριμένα, η εξέταση των επιχειρημάτων του *αδυνάτου*, η υποβολή τους σε λογικό έλεγχο αλλά και η συλλογιστική πορεία που ακολουθείται, ωθούν τον μαθητή στη διερεύνηση, την ανάλυση, τη σύνθεση των ιδεών και στην ανάπτυξη στρατηγικών ορθής σκέψης. Επιπλέον, η διαχρονικότητα του θέματος, δηλαδή η καταβολή αναπηρικού επιδόματος ως θεσμού πρόνοιας στα σύγχρονα κράτη, καθιστά το ζήτημα ενδιαφέρον και προσιτό στους μαθητές, ώστε να αντιληφθούν τη λειτουργία της αθηναϊκής δημοκρατίας και την ευαισθησία της σε ζητήματα κοινωνικής πρόνοιας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Πριν από την έναρξη της διδασκαλίας του λόγου θα διδαχθεί η Εισαγωγή, που αποσκοπεί στην κατανόηση του κειμενικού είδους και των συμβάσεών του και λειτουργεί ως οργανικό και όχι ως αποσπασματικό μέρος της μελέτης του ρητορικού λόγου. Αυτή περιλαμβάνει τα βασικά στοιχεία για την κατανόηση του λόγου και την επίτευξη των στόχων, όπως αυτοί περιγράφονται παρακάτω (βλ. *Σκοποί και Στόχοι της διδασκαλίας του ρητορικού λόγου*).

Συγκεκριμένα η εισαγωγή περιλαμβάνει: α) Βασικά στοιχεία του γραμματειακού είδους: γένεση και εξέλιξη της ρητορικής, είδη και γνωρίσματα των ρητορικών λόγων, δομικά στοιχεία του ρητορικού λόγου (προοίμιο, διήγηση, απόδειξη, επίλογος), τρόποι και μέσα πειθούς·β) Λυσίας: η ζωή και το έργο του, ο *Ὑπέρ τοῦ ἀδυνάτου* λόγος.

Ο ρητορικός λόγος θα διδαχθεί, από το πρωτότυπο και από μετάφραση, ως εξής :

Μέρος	§§	Μορφή	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές ώρες
Εισαγωγή				2
Προοίμιο	1-3	πρωτότυπο	Ο φθόνος κίνητρο της κατηγορίας- ηθική ανωτερότητα του αδυνάτου	2
Διήγησις/ Απόδειξις	4-5	πρωτότυπο	Βασικές κατηγορίες: σωματική ρώμη, καλή οικονομική κατάσταση	1
	6	πρωτότυπο	Αντίκρουση κατηγορίας για ευπορία	1
	7-10	μετάφραση	Συναισθηματικός επηρεασμός των βουλευτών – κοινωνικός αντίκτυπος ενδεχόμενης αρνητικής απόφασης	1
	11-12	πρωτότυπο	Ανασκευή επιχειρήματος για σωματική δύναμη	2
	13-14	πρωτότυπο	Αναφορά στο ήθος του κατηγόρου	2
	15-16	πρωτότυπο	Κατηγορία για το ήθος και αντίκρουσή της	1
	17-18	πρωτότυπο	Η αυθάδεια δε συνάδει με τη φτώχεια	2

	19-20	πρωτότυπο	Ανασκευή κατηγορίας περί κακών συναναστροφών	2
Επίλογος	21-23	μετάφραση	Σύνοψη επιχειρημάτων	1
	24-25	πρωτότυπο	Ο προηγούμενος έντιμος βίος ως τεκμήριο ειλικρίνειας του αδυνάτου	2
	26-27	πρωτότυπο	Τα οφέλη από τη θετική ψήφο των βουλευτών	1
Γενική θεώρηση του λόγου				2
Προεκτάσεις- εργασίες Project				2

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α. Γνωστικοί

Με τη διδασκαλία του ρητορικού λόγου *Ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου* του Λυσία επιδιώκεται οι μαθητές να:

- διαπιστώσουν τη διαφορά μεταξύ φυσικής ευγλωττίας και συστηματικής άσκησης με χρήση κανόνων *(ἐπιστήμη)*·
- κατανοήσουν την κοινωνική και πολιτική αναγκαιότητα αλλά και τις πολιτικές συνθήκες που γέννησαν το συγκεκριμένο γραμματειακό είδος·
- είναι σε θέση να εντάσσουν το κείμενο στο γραμματειακό του είδος, αναγνωρίζοντας τα υφολογικά και δομικά του γνωρίσματα (*προοίμιο, διήγησις / απόδειξις, επίλογος*) και τη λειτουργία που αυτά υπηρετούν (γραμματειακός γραμματισμός)·
- εντοπίζουν τους τρόπους και τα μέσα πειθούς και να σχολιάζουν την επιλογή τους (επίκληση στη λογική, στο συναίσθημα, στο ήθος)·
- διακρίνουν τις ρητορικές πίστεις (αποδείξεις) σε έντεχνες και άτεχνες και να τις αξιολογούν ως προς τη σκοπιμότητα χρήσης τους και ως προς την αποτελεσματικότητά τους·
- αξιολογούν το επιχείρημα ως προς την ορθότητά του (κριτικός γραμματισμός)·
- κατανοούν την εξάρτηση των λεκτικών επιλογών του ρήτορα από την προθετικότητά του·
- εντοπίζουν τα εκφραστικά μέσα και τις υφολογικές επιλογές του Λυσία (π.χ. ρητορική ερώτηση, σχήμα λιτότητας, παρήχηση, έμφαση κ.λπ.)·(γλωσσικός και κριτικός γραμματισμός)·
- επισημάνουν τις αρετές του λόγου και του ύφους του Λυσία, την ικανότητά του να προσαρμόζει την έκφραση στον χαρακτήρα των ομιλητών και να σκιαγραφεί το ήθος τους με τρόπο που να ενισχύει την επιχειρηματολογία (ηθοποιΐα)·
- να παρακολουθούν την κλιμάκωση των ρητορικών παθών (παθοποιΐα) και να σχολιάζουν την αποτελεσματικότητά τους (οργή, αγανάκτηση, περιφρόνηση και κλονισμός της αξιοπιστίας του κατηγόρου)·
- κατανοήσουν –μέσω της ετυμολογίας, της παραγωγής και σύνθεσης λέξεων- τη σύνδεση του αρχαιοελληνικού με τον νεοελληνικό λόγο.

Β. Στάσεις – Συμπεριφορές

Επιπλέον, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- κατανοούν την πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα της αρχαίας Αθήνας στην οποία ζει και εκφράζεται ο *αδύνατος*, με την εξέταση των λόγων που επέβαλλαν τον ετήσιο έλεγχο της παροχής επιδόματος και να προβαίνουν σε αντίστοιχες συγκρίσεις με τη σύγχρονη εποχή (κριτικός γραμματισμός)·
- να επιχειρηματολογούν, συμμετέχοντας σε παιχνίδι ρόλων ή δρώμενα, ενσαρκώνοντας τον ρόλο του *αδυνάτου*, του κατηγόρου ή του Αθηναίου βουλευτή και να ταυτίζονται με τον παθόντα (βιωματική μάθηση)·
- να σέβονται τις αρχές του διαλόγου και να είναι σε θέση να τις εφαρμόζουν.

Γ. Δεξιότητες

Τέλος, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- διατυπώνουν ένα επιχείρημα και να αναπτύσσουν συλλογισμό, προκειμένου να καταστούν οι ίδιοι ικανοί και πειστικοί ομιλητές σε οποιαδήποτε περίσταση επικοινωνίας, παρακολουθώντας την εξέλιξη της συλλογιστικής πορείας που ακολουθεί ο ρήτορας (μεταγνωστικές δεξιότητες)·
- μπορούν να μετέχουν σε ρητορικά αγωνίσματα και να *εκτίθενται* ενώπιον ακροατηρίου·

- αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, να αυτενεργούν και να συναποφασίζουν μέσα από συνεργατικές διαδικασίες για την οριστική δομή και την τελική μορφή του έργου που θα παρουσιάσουν στην ολομέλεια (τάξη)·
- ασκούνται στη χρήση των νέων τεχνολογικών μέσων για την αναζήτηση υλικού, αξιοποιώντας αρχαιογνωστικά εργαλεία και ψηφιακούς πόρους, και να συνθέτουν πολυτροπικά κείμενα (ψηφιακός γραμματισμός).

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Η διδασκαλία του γραμματειακού είδους της ρητορείας ακολουθεί το γενικό πλαίσιο αρχών και φιλοσοφίας που διέπει τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Λύκειο.

Η προσέγγιση του ρητορικού λόγου γίνεται κειμενοκεντρικά, διακειμενικά και διαθεματικά, ώστε να συμβάλει στην ανάπτυξη της αρχαιογνωσίας και αρχαιογλωσσίας των μαθητών. Οι διδακτικές πρακτικές διέπονται από ποικιλία και ευρηματικότητα, και προσαρμόζονται στη στοχοθεσία, την υπάρχουσα υλικοτεχνική υποδομή και τις ανάγκες του μαθητικού κοινού. Μπορούν να εφαρμόζονται είτε με τα παραδοσιακά μέσα είτε με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών είτε με άλλο τρόπο, κατά την κρίση του διδάσκοντος.

Σε πρώτο επίπεδο, η μετάφραση του αρχαιοελληνικού κειμένου αποτελεί το μέσο για τον *«διάλογο»* του μαθητή με τον αρχαίο κόσμο. Επιβάλλεται, επομένως, να προσλάβει δημιουργικό χαρακτήρα, προκειμένου να αποφευχθεί η στείρα απομνημόνευση. Η διδασκαλία της μετάφρασης επιτυγχάνεται με τη χρήση νέων διδακτικών πρακτικών που κινητοποιούν το ενδιαφέρον των μαθητών.

Προκειμένου η μάθηση να αποκτήσει βιωματικό χαρακτήρα, κρίνεται σκόπιμο ανά τακτά χρονικά διαστήματα να ανατίθεται σε μαθητές η εκπόνηση εργασιών τύπου project π.χ. σύνδεση του προοιμίου του υπό εξέταση λόγου με άλλο προοίμιο του ίδιου ρήτορα ή άλλου ρήτορα.

Σε επιλεγμένα σημεία της *διήγησης* προτείνεται η οργάνωση ρητορικών αγώνων. Στο τέλος του διδακτικού έτους, οι μαθητές μπορούν να παρουσιάσουν θεατρικό δρώμενο, όπου γίνεται πλέον αντιληπτή η σημασία αξιοποίησης γλωσσικών, παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων για την επίτευξη του αποτελέσματος (πειθώ).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

ΙΙ. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΕΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διδασκαλία της ΑΕ γλώσσας συνεχίζεται στη Β΄ Λυκείου, στην Ομάδα Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών, πιο συστηματικά και περιλαμβάνει αφενός την εμπέδωση γραμματικών και συντακτικών φαινομένων που διδάχθηκαν οι μαθητές στο Γυμνάσιο και στην Α΄ Λυκείου και αφετέρου την παρουσίαση νέων φαινομένων τα οποία δεν έχουν διδαχθεί καθόλου στις προηγούμενες τάξεις (Γυμνάσιο - Α΄ Λυκείου). Η διδασκαλία αυτή γίνεται συστηματικά με αδίδακτα κείμενα όπου περιέχονται και τα προς διδασκαλία φαινόμενα.

Το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Θεματογραφίας ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών για εξάσκηση σε αδίδακτα κείμενα, προκειμένου να αποκτήσουν τις ικανότητες και τις δεξιότητες, ώστε να μπορούν να κατανοούν κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και να τα αποδίδουν σε άρτιο νεοελληνικό λόγο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Θεματογραφίας περιλαμβάνει ικανό αριθμό ενοτήτων προκειμένου ο διδάσκων να καλύψει τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της τάξης του. Κάθε ενότητα περιλαμβάνει:

- Ένα σύντομο εισαγωγικό σημείωμα που εντάσσει το απόσπασμα στο ιστορικό και πολιτισμικό του πλαίσιο. Ακολουθεί το αδίδακτο απόσπασμα (από έργο της αττικής διαλέκτου), εκτάσεως περίπου 15 στίχων στερεότυπης έκδοσης, το οποίο πρέπει να έχει πληρότητα και συνοχή, ώστε οι μαθητές να μπορούν να κατανοούν το ιδιαίτερο ύφος και το κύριο νόημά του, και να διατυπώνουν την μετάφρασή του σε σωστό νεοελληνικό λόγο.
- Ακολουθούν τα απαραίτητα για την επεξεργασία του κειμένου σχόλια (λεξιλογικά, γραμματικά, συντακτικά).
- Σε ειδικό πλαίσιο αναγράφεται το προς διδασκαλία ή και εμπέδωση γραμματικό ή συντακτικό φαινόμενο, το οποίο συνοδεύεται από τα ουσιώδη γνωρίσματά του, με παραπομπή στα βιβλία αναφοράς (Γραμματική της Α.Ε., Συντακτικό της Α.Ε.).
- Ακολουθούν ποικίλες ασκήσεις (γραμματικές, συντακτικές, λεξιλογικές), με τις οποίες ελέγχεται όχι μόνο το φαινόμενο που διδάσκεται στη συγκεκριμένη ενότητα, αλλά και φαινόμενα προηγούμενων ενοτήτων για εμπέδωση και επανάληψη.
- Μεταξύ των ασκήσεων μπορεί να υπάρχουν και σύντομες φράσεις και προτάσεις της Νέας Ελληνικής για μεταφορά στην Αρχαία Ελληνική.

Παράλληλα με τη διδασκαλία των κειμένων (θεμάτων) της Θεματογραφίας ενδείκνυται η επανάληψη και εμβάθυνση των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων, που διδάχθηκαν ήδη στο Γυμνάσιο και στην Α΄ Λυκείου, με αξιοποίηση ανάλογων ασκήσεων κατά την κρίση του διδάσκοντος. Έμφαση θα δοθεί στα ακόλουθα φαινόμενα που δεν έχουν διδαχθεί οι μαθητές:

1. Αντωνυμίες αυτοπαθητικές, αλληλοπαθητικές.
2. Συμφωνόληκτα ρήματα σε *–μι.*
3. Φωνηεντόληκτα ρήματα σε *–μι* (*ἵστημι, τίθημι, ἵημι, δίδωμι*).
4. Ρήματα *φημί, εἶμι, οἶδα, δέδοικα/δέδια, κεῖμαι.*
5. Αόριστος β΄ βαρυτόνων ρημάτων τα οποία κλίνονται σύμφωνα με τα εις *–μι.*
6. Αναλυτική προσέγγιση των δευτερευουσών προτάσεων (τρόπος εισαγωγής, εκφοράς και συντακτική λειτουργία).

ΣΚΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ο ιδιαίτερος σκοπός της διδασκαλίας της Α.Ε. Γλώσσας στη Β΄ Λυκείου είναι να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να εμβαθύνουν στη γνώση, την οποία κατέκτησαν στην Α΄ Λυκείου, και να εφαρμόσουν τα εργαλεία αποκωδικοποίησης του αρχαίου ελληνικού λόγου που τους παρείχε η προηγούμενη τάξη.

Με τη Θεματογραφία προκρίνεται η ενασχόληση των μαθητών με κείμενα αδίδακτα από την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, με σκοπό να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια και τις ικανότητες, διευρύνοντας τις γλωσσικές τους γνώσεις και δεξιότητες. Επιδιώκεται η εφαρμογή της ανάλυσης κατά νοηματικές ενότητες (*κατά κώλα*) του κειμένου με αναγνώριση των γραμματικών και των συντακτικών φαινομένων. Η απόδοση της μετάφρασης και η διατύπωσή της σε ορθό και άρτιο εκφραστικά νεοελληνικό λόγο θα είναι το καταληκτικό στάδιο της ενασχόλησης των μαθητών με τη συγκεκριμένη ενότητα.

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Θεματογραφίας επιδιώκεται οι μαθητές να:

- εμπεδώσουν τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού που διδάχθηκαν στο Γυμνάσιο και στην Α΄ Λυκείου·
- διδαχθούν νέα φαινόμενα γραμματικής και συντακτικού και να τα εμπεδώσουν μέσω ασκήσεων κλιμακωτής δυσκολίας·
- κατανοήσουν τα δομικά συστατικά του αρχαίου ελληνικού λόγου και να διαπιστώσουν τις διαφορές του σε σχέση με τον νεοελληνικό λόγο·
- διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στο «κατανοώ το κείμενο» και «αποδίδω το κείμενο» στη νέα ελληνική γλώσσα.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Για την αξιοποίηση του συγκεκριμένου βιβλίου ο διδάσκων εστιάζει σε ένα συγκεκριμένο γραμματικό ή συντακτικό φαινόμενο που απαντά στο αδίδακτο κείμενο. Η σειρά διδασκαλίας των κειμένων και των φαινομένων είναι στην κρίση του διδάσκοντος, ο οποίος λαμβάνει υπόψη τους το επίπεδο της τάξης, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και τον βαθμό κατάκτησης και εμπέδωσης της νέας γνώσης. Η διδασκαλία επιδιώκει:

- την εμπέδωση ή την εκμάθηση του φαινομένου·
- την επαγωγική διατύπωση των κανόνων και την παραγωγική εφαρμογή τους σε κείμενα και ασκήσεις·
- τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου τους με έμφαση στις σημασιολογικές αποχρώσεις λέξεων ή φράσεων και την ευρύτητά τους μέσα στο κειμενικό περιβάλλον.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

Γ' ΤΑΞΗ (ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ)
Ι. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΕΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Θεματογραφία της Γ΄ τάξης Λυκείου αποτελεί συνέχεια του βιβλίου της Β΄ Λυκείου· περιλαμβάνει ενότητες που αφορούν φαινόμενα γραμματικά ή συντακτικά είτε προς εμβάθυνση και εμπέδωση, είτε εντελώς νέα. Η διδασκαλία αυτή γίνεται συστηματικά με αδίδακτα κείμενα, στα οποία περιέχονται και τα προς διδασκαλία φαινόμενα.

Το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Θεματογραφίας ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών για εξάσκηση σε αδίδακτα κείμενα, προκειμένου να αποκτήσουν τις ικανότητες και τις δεξιότητες, ώστε να κατανοούν κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και να τα μεταφράζουν σε άρτιο νεοελληνικό λόγο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Θεματογραφίας περιλαμβάνει ικανό αριθμό ενοτήτων, προκειμένου ο διδάσκων να καλύψει τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της τάξης του. Κάθε ενότητα περιλαμβάνει:

- ένα σύντομο εισαγωγικό σημείωμα που εντάσσει το απόσπασμα στο ιστορικό και πολιτισμικό του πλαίσιο·
- ακολουθεί το αδίδακτο απόσπασμα (από έργο της αττικής διαλέκτου), εκτάσεως περίπου 15 στίχων στερεότυπης έκδοσης, με πληρότητα και συνοχή, ώστε οι μαθητές να κατανοούν το ιδιαίτερο ύφος και το κύριο νόημά του, και να οδηγούνται στη μετάφρασή του σε σωστό νεοελληνικό λόγο·
- ακολουθούν τα απαραίτητα για την επεξεργασία του κειμένου σχόλια (λεξιλογικά, γραμματικά, συντακτικά)·
- σε ειδικό πλαίσιο αναγράφεται το προς διδασκαλία ή και εμπέδωση γραμματικό ή συντακτικό φαινόμενο, το οποίο συνοδεύεται από τα ουσιώδη γνωρίσματά του, ενώ γίνεται παραπομπή στα βιβλία αναφοράς (Γραμματική της Α.Ε., Συντακτικό της Α.Ε.) για περισσότερες λεπτομέρειες·
- ακολουθούν ποικίλες ασκήσεις (γραμματικές, συντακτικές, λεξιλογικές), με τις οποίες ελέγχεται όχι μόνο το φαινόμενο που διδάσκεται στη συγκεκριμένη ενότητα, αλλά και φαινόμενα προηγούμενων ενοτήτων για εμπέδωση και επανάληψη·

- μεταξύ των ασκήσεων μπορεί να υπάρχουν και σύντομες φράσεις και προτάσεις της νέας ελληνικής για μεταφορά στην αρχαία ελληνική.

Στη διδασκαλία της Γραμματικής και του Συντακτικού ενδιαφέρει η εμπέδωση και η εμβάθυνση όλων των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Έμφαση πρέπει να δοθεί στα εξής:

1. Ρήματα σε *–μι.*
2. Συνηρημένα ουσιαστικά της Α΄ και Β΄ κλίσης.
3. Συνηρημένα επίθετα της Β΄ κλίσης.
4. Μετατροπή ενεργητικής σε παθητική σύνταξη (και αντιστρόφως)
5. Ανώμαλα ουσιαστικά.
6. Απαρεμφατικές προτάσεις.
7. Αττικόκλιτα δευτερόκλιτα ονόματα.
8. Έλξη του αναφορικού.
9. Ανώμαλα επίθετα.
10. Αριθμητικά.
11. Πλάγιος λόγος (μετατροπή από ευθύ σε πλάγιο, και αντιστρόφως)
12. Εξαρτημένοι Υποθετικοί λόγοι. Ελλιπείς υποθετικοί λόγοι.
13. Ανάλυση μετοχών σε δευτερεύουσες προτάσεις.
14. Τα σε *–τέος/τέον* και *–τος/τον* ρηματικά επίθετα και η σύνταξή τους.
15. Δυϊκός αριθμός.

ΣΚΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η Θεματογραφία της Γ΄ Λυκείου ακολουθεί την ίδια φιλοσοφία με αυτήν της προηγούμενης τάξης. Με τη Θεματογραφία προκρίνεται η ενασχόληση των μαθητών με κείμενα αδίδακτα από την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, με σκοπό να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια και τις ικανότητες, διευρύνοντας τις γλωσσικές τους γνώσεις και δεξιότητες. Επιδιώκεται η εφαρμογή της ανάλυσης κατά νοηματικές ενότητες (*κατά κώλα*) του κειμένου με αναγνώριση των γραμματικών και των συντακτικών φαινομένων. Η απόδοση της μετάφρασης και η διατύπωσή της σε ορθό και άρτιο εκφραστικά νεοελληνικό λόγο θα είναι το καταληκτικό στάδιο της ενασχόλησης των μαθητών με τη συγκεκριμένη ενότητα.

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Οι στόχοι της Γ΄ Λυκείου είναι, κατά βάση, οι ίδιοι με της προηγούμενης τάξης. Στο πλαίσιο λοιπόν της διδασκαλίας της Θεματογραφίας επιδιώκεται οι μαθητές να:

- εμπεδώσουν τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού που διδάχθηκαν στις προηγούμενες τάξεις·
- διδαχθούν νέα φαινόμενα γραμματικής και συντακτικού και να τα εμπεδώσουν μέσω ασκήσεων·
- κατανοήσουν τα δομικά συστατικά του αρχαίου ελληνικού λόγου και να διαπιστώσουν τις διαφορές του σε σχέση με τον νεοελληνικό λόγο.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Για την αξιοποίηση του συγκεκριμένου βιβλίου ο διδάσκων εστιάζει σε ένα συγκεκριμένο γραμματικό ή συντακτικό φαινόμενο που απαντά στο αδίδακτο κείμενο. Η σειρά διδασκαλίας των κειμένων και των φαινομένων είναι στην κρίση του διδάσκοντος, ο οποίος λαμβάνει υπόψη τους το επίπεδο της τάξης, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και τον βαθμό κατάκτησης και εμπέδωσης της νέας γνώσης. Η διδασκαλία επιδιώκει:

- την εμπέδωση ή την εκμάθηση του φαινομένου.
- την επαγωγική διατύπωση των κανόνων και την παραγωγική εφαρμογή τους σε κείμενα και ασκήσεις.

- τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου τους με έμφαση στις σημασιολογικές αποχρώσεις λέξεων ή φράσεων και την ευρύτητά τους μέσα στο κειμενικό περιβάλλον.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

ΙΙ. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΙΙ. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Π.Σ. της Α.Ε.Γ. για την Γ' Λυκείου συντίθεται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει ιστορικό λόγο (Θουκυδίδης), ενώ το δεύτερο εστιάζει στον φιλοσοφικό λόγο (Πλάτων, Αριστοτέλης). Ειδικότερα, οι επιλογές από το ιστορικό έργο του Θουκυδίδη συνθέτουν την ιστορική αφήγηση γεγονότων με τη ρητορική και συνάμα παρουσιάζουν τον ύμνο της αθηναϊκής δημοκρατίας και τα όριά της, όπως εμφανίζονται στον *Επιτάφιο* του Περικλή και στη Σικελική Εκστρατεία.

Στο δεύτερο μέρος κυριαρχεί ο φιλοσοφικός λόγος, ο οποίος αποτελεί νέο αντικείμενο για τους μαθητές της τάξης αυτής και κορύφωση συγχρόνως, αφού η φιλοσοφία συνιστά ύψιστη πνευματική έκφραση της δημοκρατίας, είναι η ίδια δημοκρατία ιδεών και λόγων. Ο λόγος του Σωκράτη, του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, εμβληματικός και καθοριστικός για την ελληνική και παγκόσμια διανόηση, εισάγει τους μαθητές στα πρωταρχικά φιλοσοφικά ερωτήματα και τους ασκεί στην ακρίβεια της φιλοσοφικής θέσης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Συγγραφέας	Έργο	Ενδεικτικές ώρες
Ιστορικός λόγος		**60**
Θουκυδίδης	• *Περικλέους Επιτάφιος*	
	• Σικελικά (επιλογές)	
Φιλοσοφικός λόγος		**80**
Πλάτων	• *Απολογία Σωκράτους*	
	• **Μύθος και Αλληγορία:** ✓ *μύθος Πρωταγόρα* ✓ *αλληγορία σπηλαίου*	
Αριστοτέλης	• **Κείμενα για τη γνώση** ✓ *Μετὰ τὰ Φυσικά, 980a 21 - 981a 7* ✓ *Ἀναλυτικὰ Ὕστερα, 71a 1-16* ✓ *Φυσικά, 184a 10-26* ✓ *Μετεωρολογικά, 338a 20 - 339a 9* ✓ *Περὶ ζῴων μορίων, 644b 22 - 645a 36*	

ΣΚΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η διδασκαλία κειμένων στο πλαίσιο του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας της Γ' Λυκείου υπακούει στην παραδοχή ότι τα κλασικά γράμματα συνιστούν «μέγιστον μάθημα» ελευθερίας και δημοκρατίας, πηγή γλωσσικού και πνευματικού εμπλουτισμού και διαμορφωτικό παράγοντα της ευρωπαϊκής και νεοελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας. Άλλωστε ο κλασικός στοχασμός με την κορυφαία έκφανσή του, τη φιλοσοφία ως γρηγορούσα πνευματική πράξη, αποβλέπει στην αυτογνωσία του ανθρώπου και στην κατάκτηση της αρετής ως γνώμονα ηθικού και πολιτικού βίου εδραιωμένου στη δικαιοσύνη.

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α. Γνωστικοί:

Με τη διδασκαλία των παραπάνω ιστορικών και φιλοσοφικών κειμένων επιδιώκεται οι μαθητές να:

- γνωρίσουν μεγάλους στοχαστές, συγγραφείς και φιλοσόφους της ελληνικής αρχαιότητας·
- προσεγγίσουν αντιπροσωπευτικά κείμενα της ελληνικής αρχαιότητας, ενταγμένα στο ιστορικό και γραμματολογικό τους πλαίσιο·
- εξοικειωθούν με τις κειμενικές μορφές του αρχαιοελληνικού λόγου και της φιλοσοφίας ειδικότερα.

Β. Στάσεις – Συμπεριφορές:

Επιπλέον, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- αξιολογούν το κλασικό τρίπτυχο του Αγαθού, του Αληθούς και του Ωραίου για τον ατομικό και συλλογικό βίο·
- εκτιμούν την οικουμενικότητα που χαρακτηρίζει το σύνολο της αρχαίας ελληνικής πνευματικής δημιουργίας·
- καλλιεργούν την αυτεπίγνωση με σκοπό την ηθική βελτίωσή τους·
- να κατακτήσουν έναν προσωπικό κώδικα ανθρωποκεντρικά προσανατολισμένο υπό όρους παγκοσμιοποίησης και πολυπολιτισμικότητας·
- να συνειδητοποιήσουν ότι η ταυτότητα συνιστά ετερότητα·
- να ενισχύσουν τα συγκριτικά και αξιολογικά κριτήρια τους·

Γ. Δεξιότητες

Τέλος, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- κατανοούν, μέσω αναγνωστικής προσέγγισης και με αναλυτική μέθοδο, ένα κείμενο της ελληνικής αρχαιότητας·
- να διακρίνουν τις θέσεις, που υποστηρίζει ο στοχασμός, από τα επιχειρήματα που τις τεκμηριώνουν, τον δογματισμό από την ορθολογικότητα, την αυθαιρεσία από την απόδειξη·
- να εκφέρουν ακέραιο πολιτικό, κοινωνικό, φιλοσοφικό, αισθητικό και ηθικό λόγο, δηλαδή λόγο για την ελευθερία, τη δικαιοσύνη, την αλήθεια, την ομορφιά και την αρετή αντίστοιχα·
- να ανασυνθέτουν λογικά και διαγραμματικά την αρχιτεκτονική του λόγου, διακρίνοντας επίπεδα τεκμηρίωσης·
- να διαμορφώνουν συνθήκες διάχυσης της αποκτημένης γνώσης τους με αξιοποίηση των ΤΠΕ (π.χ. ιστολόγια, παρουσιάσεις κτλ.)·
- παράγουν τεκμηριωμένο λόγο μέσα σε πραγματικά επικοινωνιακά πλαίσια.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Η προσέγγιση των κειμένων μπορεί να γίνει με αξιοποίηση πολλών ενδεδειγμένων διδακτικών τεχνικών, για να ανακαλύψει ο μαθητής τα επίπεδα ερμηνείας του. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να τον προσανατολίσει, ενεργοποιώντας του κατάλληλα τους μηχανισμούς μάθησης, σε αναζήτηση της ταυτότητάς του, η οποία συνιστά συγχρόνως ετερότητα για τον άλλον. Σε γενικές γραμμές προτείνονται οι εξής διδακτικές πρακτικές:

Α. Τεχνικές κατανόησης

- ✓ Διάλεξη, Συζήτηση
- ✓ Αναζήτηση και συγκέντρωση χαρακτηριστικών των εννοιών και των διαδικασιών
- ✓ Ανακαλυπτική μάθηση

Β. Τεχνικές ανάπτυξης κριτικής σκέψης

- ✓ Προσδιορισμός βασικών δομικών στοιχείων του κειμένου
- ✓ Συγκριτική συνεξέταση

- ✓ Ομαδοποίηση ομοιοτήτων και διαφορών
- ✓ Εντοπισμός, κατανόηση και απόδοση ακολουθιών (λογικής, χρόνου και χώρου)
- ✓ Μεταβολές εστίασης
- ✓ Σκιαγράφηση χαρακτήρων.

Γ. Τεχνικές ανάπτυξης δημιουργικής σκέψης

- ✓ Διαγραμματική απεικόνιση του περιεχομένου
- ✓ Προτάσεις εναλλακτικού τέλους
- ✓ Αντιστροφή των ρόλων
- ✓ Δραματοποίηση
- ✓ Σύνδεση του προβληματισμού που διατυπώνεται στον μύθο με το σήμερα.

Δ. Συμμετοχικές τεχνικές

- ✓ Διάλογος
- ✓ Εργασία σε ομάδες.

Ε. Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

1. *ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ*

Α. ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο *Επιτάφιος* του Περικλή είναι ένας ύμνος στην άμεση δημοκρατία όπως αυτή πραγματώθηκε στην αρχαία Αθήνα τον 5^{ο} αι. π.Χ. Συγχρόνως, είναι ένα κλασικό κείμενο πολιτικού στοχασμού. Καταγράφει με πυκνό και αφαιρετικό τρόπο τις κοινωνικές και πολιτικές αξίες του ανθρωπισμού και της δημοκρατίας, αυτές που αναζητούμε και στις σύγχρονες κοινωνίες. Μας δίνει τη δυνατότητα να αντλήσουμε και να δημιουργήσουμε κριτήρια αξιολόγησης της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας της εποχής μας.

Ως έξοχο δείγμα πολιτικής φιλοσοφίας ο *Επιτάφιος* προσφέρεται ιδιαίτερα για να μελετηθεί κριτικά από μαθητές, πριν από την απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΜΟΡΦΗ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
ΚΕΦ. 34, 35	**Μετάφραση**
ΚΕΦ. 36, 37	**Πρωτότυπο**
ΚΕΦ. 38, 39	**Πρωτότυπο**
ΚΕΦ. 40, 41	**Πρωτότυπο**
ΚΕΦ. 42	**Μετάφραση**
ΚΕΦ. 43	**Πρωτότυπο**
ΚΕΦ. 44, 45, 46	**Μετάφραση**
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ	
ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ, ΣΥΓΚΡΙΤΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΜΕ ΔΙΑΛΟΓΟ ΑΘΗΝΑΙΩΝ-ΜΗΛΙΩΝ. PROJECT.	

ΣΚΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ο *Επιτάφιος* μπορεί να υπηρετήσει άριστα τους στόχους διδασκαλίας του μαθήματος Προσανατολισμού των Ανθρωπιστικών Σπουδών «Αρχαία Ελληνική Γραμματεία» στη Γ΄ Λυκείου. Ειδικότερα, επιδιώκεται να:

- συμβάλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών·
- οδηγήσει στη συγκριτική κατανόηση και αποτίμηση δύο κοινωνιών με μεγάλες ομοιότητες και διαφορές, όπως η Αθήνα του 5^{ου} αι. και η σύγχρονη κοινωνία·
- προκαλέσει θαυμασμό, αμφισβήτηση και προβληματισμό·
- βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν συγκροτημένη κοινωνική και πολιτική σκέψη και δομημένο λόγο.

Α. Γνωστικοί

Με τη διδασκαλία του *Επιταφίου* επιδιώκεται η:

- ερμηνεία σε όλα τα επίπεδα ενός από τα αντιπροσωπευτικότερα κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, ενταγμένου στο ιστορικό και γραμματολογικό του πλαίσιο·
- κατανόηση της επικοινωνιακής προθετικότητας του λόγου·
- εμπέδωση του αναγνωστικού, κριτικού, μεταφραστικού και ψηφιακού γραμματισμού·
- εμβάθυνση στον εννοιολογικό πλούτο που χαρακτηρίζει το κείμενο·

Β. Στάσεις – Συμπεριφορές

Επιπλέον, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- εκτιμήσουν την οικουμενικότητα που χαρακτηρίζει το συγκεκριμένο έργο λόγω των θεμάτων πολιτικού στοχασμού που πραγματεύεται·
- προσεγγίσουν κριτικά τις αξίες, κοινωνικοπολιτικές και ηθικές, που διαμορφώνουν τον πολίτη·
- διαμορφώσουν προσωπικό αξιακό κώδικα ανθρωποκεντρικά προσανατολισμένο υπό τους όρους της σύγχρονης πραγματικότητας·

Γ. Δεξιότητες

Τέλος, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- διακρίνουν τις θέσεις από τα επιχειρήματα που τις τεκμηριώνουν·
- ανασυνθέτουν λογικά και διαγραμματικά την αρχιτεκτονική του λόγου, διακρίνοντας επίπεδα τεκμηρίωσης·
- αναπτύξουν στοχαστική ικανότητα στον λόγο και την πράξη, εκφέροντας άρτιο λόγο που να διακρίνεται, ως προς το περιεχόμενο, για τη νοηματική του πληρότητα και ως προς τη μορφή για την αισθητική του·
- αξιοποιούν την κατακτημένη γνώση τους με τις δυνατότητες που προσφέρουν οι Τ.Π.Ε.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Για να υπηρετήσει τους ανωτέρω στόχους, η διδακτική προσέγγιση του *Επιταφίου* πρέπει να:

- μελετηθεί σε λίγες ενδεικτικές παραγράφους η ακρίβεια, η πληρότητα, η αισθητική ποιότητα του σύνθετου θουκυδίδειου λόγου·
- δοθεί προτεραιότητα στη βιωματική και κριτική οικείωση του πολιτικού στοχασμού του λόγου·
- να προβληθεί ο ενσυνείδητος σεβασμός των θεσμών, που χαρακτηρίζει τους πολίτες της Αθήνας στο πλαίσιο της άμεσης δημοκρατίας·
- να αναδειχθεί η εμβληματική προσωπικότητα του Περικλή·
- συνδυαστεί η διδασκαλία του *Επιταφίου* με τον διάλογο Αθηναίων-Μηλίων, για να μετριαστεί ο κίνδυνος εξιδανίκευσης της αρχαίας Αθήνας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

Β. ΣΙΚΕΛΙΚΑ (6, 30 - 32 **και** 7, 75 - 77, 85 - 87)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά τα γεγονότα στη Μήλο το 416 π.Χ., στο πλαίσιο των οποίων καταγράφεται και ο συγκλονιστικός διάλογος Αθηναίων-Μηλίων, ακολουθεί η εξιστόρηση της σικελικής εκστρατείας (415-413 π.Χ.), γεγονός εξαιρετικής σημασίας για την εξέλιξη του Πελοποννησιακού πολέμου (431-404 π.Χ.), αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο ο Θουκυδίδης προβάλλει τη νοσηρότητα του πολέμου. Η επίδειξη της αλαζονικής ισχύος των Αθηναίων σε βάρος των Μηλίων μεταστρέφεται μετά την ήττα τους από τους Συρακούσιους σε οικτρή εξαθλίωση. Από την άλλη ο απεγνωσμένος αγώνας των Συρακουσίων για την προάσπιση της ελευθερίας τους μεταστρέφεται μετά τη νίκη τους σε επίδειξη απάνθρωπης ισχύος σε βάρος των Αθηναίων, καθώς από θύματα γίνονται ανελέητοι θύτες. Αν η καταστροφή της Μήλου οδήγησε τους Αθηναίους στην υπερεκτίμηση των δυνάμεών τους, η «πανωλεθρία» τους στη Σικελία επισφραγίζει την ύβρη τους και προοικονομεί την τελική τους ήττα στον πόλεμο με τη Σπάρτη.

Ο Θουκυδίδης εξιστορεί αυτόνομα τη σικελική εκστρατεία από το Βιβλίο 6, κεφ. 30,1 έως το Βιβλίο 7, κεφ. 87. Η αφήγηση ξεκινά με τη λαμπρή και ελπιδοφόρα αναχώρηση του αθηναϊκού στόλου, για να καταλήξει στην τραγωδία των σικελικών λατομείων. Τα γεγονότα, καταιγιστικά, καταδεικνύουν τη νοσηρότητα του πολέμου και φανερώνουν ομόλογες ψυχολογικές μεταστροφές των ανθρώπων που μετέχουν σ' αυτά. Ο λόγος του ιστορικού, του πολιτικού, του στρατιωτικού και του απλού ανθρώπου με μοναδικό τρόπο αποτυπώνεται στη δημηγορία του Νικία, ενός πρωταγωνιστή των γεγονότων, την τιμή του οποίου αποκαθιστά ο Θουκυδίδης. Λίγο πριν από το δραματικό τέλος της σικελικής εκστρατείας η δημηγορία του Νικία θα μπορούσε να ακουστεί ως τραγικός θεατρικός μονόλογος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Σικελικά	Κείμενο
Εισαγωγή	Ένταξη των Σικελικών στο ιστορικό έργο του Θουκυδίδη. Περίληψη των κεφαλαίων 1-29 του 6ου βιβλίου με θεματικά κέντρα: ✓ την απόφαση των Αθηναίων να εκστρατεύσουν στη Σικελία· ✓ τα κίνητρα και χαρακτήρας του Αλκιβιάδη. Η θέση του Νικία. ✓ τα κίνητρα του αθηναϊκού λαού για την εκστρατεία – Οι τελικές αποφάσεις· ✓ ο ακρωτηριασμός των "Ερμών" – Καταγγελίες για διακωμώδηση των μυστηρίων.
Βιβλίο 6, 30, 31, 32	**πρωτότυπο**
Βιβλίο 7, 75 **76-77: Ο λόγος του Νικία**	**μετάφραση** **πρωτότυπο**
Βιβλίο 7, 84 **7, 85 - 87**	**πρωτότυπο** **μετάφραση**
Γενική θεώρηση, Γραπτές Εργασίες, Δραστηριότητες	

ΣΚΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Με τη συγκεκριμένη επιλογή κειμένων από τα "Σικελικά" επιδιώκεται οι μαθητές να:

- αντλήσουν γνώσεις για τον Πελοποννησιακό Πόλεμο άμεσα από το ιστορικό έργο του Θουκυδίδη·
- παρακολουθήσουν τα στάδια εξέλιξης του Πελοποννησιακού Πολέμου και να διδαχθούν για το απρόβλεπτο της ανθρώπινης τύχης·
- συνειδητοποιήσουν την τραγικότητα του ανθρώπου στον πόλεμο.

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α) Γνωστικοί

Με τη διδασκαλία των «Σικελικών» επιδιώκεται οι μαθητές να:

- γνωρίσουν το ιστορικό έργο του Θουκυδίδη και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του·
- εμβαθύνουν στην έννοια του ιστορικού γεγονότος και της ιστορικής αφήγησης·
- συνειδητοποιήσουν την τραγικότητα του ανθρώπου στον πόλεμο·
- προβληματιστούν για τον πόλεμο, εν γένει, στην ιστορία της ανθρωπότητας·
- εμπλουτίσουν την ανθρωπογνωσία τους και να ενισχύσουν την αυτογνωσία τους.

Β) Στάσεις -Συμπεριφορές

Επιπλέον, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- υιοθετούν τις αρχές του ανθρωπισμού, παραδειγματιζόμενοι από τις καταστροφές και τα αδιέξοδα του πολέμου·
- ελέγχουν τον λαϊκισμό και τον μεσσιανισμό με όποιο προσωπείο και αν εκδηλώνονται·
- υπερασπίζονται με λόγο και πράξη τον δίκαιο λόγο .

Γ) Δεξιότητες

Τέλος, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- διακρίνουν τον έντιμο και δίκαιο αγώνα του μαχητή, που υπερασπίζεται τα ατομικά και συλλογικά αγαθά της ζωής και της ελευθερίας, από την τυφλή εκδικητικότητα και την αλαζονεία του νικητή σε βάρος του νικημένου·
- αποκτήσουν αυτοκυριαρχία και μέτρο στη συμπεριφορά τους·
- υποτάσσουν το ένστικτο της αυτοσυντήρησης στην αναγκαιότητα της κοινωνικότητας και της συνύπαρξης·
- κατακτούν την αυτοπραγμάτωσή τους μέσα από πράξεις υψηλής ευθύνης.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Για να υπηρετηθούν οι βασικοί στόχοι των «Σικελικών», η διδασκαλία πρέπει να προσανατολιστεί σε προσεγγίσεις κειμενοκεντρικού και διαδραστικού τύπου. Η αξιοποίηση της ανάγνωσης, των θεματικών διαγραμμάτων, των Τ.Π.Ε., της Τέχνης, της βιωματικής και ανακαλυπτικής μάθησης, ατομικής και ομαδικής, φύλλων εργασίας, χαρτών κ.λπ. μπορεί κατά την κρίση του διδάσκοντος να διευκολύνει τη δημιουργική επικοινωνία του μαθητή με το ιστορικό κείμενο σε όλα τα επίπεδα: κατανόησης, ερμηνείας, κρίσης και δημιουργικής προέκτασης.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

Γ. ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ -ΜΗΛΙΩΝ, 5, 84-116 (συγκριτική ανάγνωση)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο διάλογος Αθηναίων-Μηλίων είναι ένα κείμενο μοναδικής ιδιαιτερότητας μέσα στο έργο του Αθηναίου ιστορικού. Η Μήλος, αποικία των Λακεδαιμονίων, μέλος της αθηναϊκής συμμαχίας, θέλησε να κρατήσει στον Πελοποννησιακό πόλεμο ουδέτερη στάση. Η επίθεση της Αθήνας εναντίον της και η τελική καταστροφή της μπορεί να θεωρηθεί επεισόδιο ήσσονος σημασίας στο ευρύτερο πλαίσιο του πολέμου. Με την προσθήκη, όμως, του διαλόγου Αθηναίων-Μηλίων ο Θουκυδίδης προσδίδει στο επεισόδιο αυτό ευρύτερες διαστάσεις, που άμεσα σχετίζονται με τον ρόλο της αρχαίας Αθήνας ως ηγεμονικής δύναμης και έμμεσα χαρτογραφούν διαχρονικά την καταστροφική αλαζονεία των εκάστοτε ισχυρών. Ο διάλογος αντιπαραθέτει τον δυνατό προς τον αδύνατο, τον υποστηρικτή της ισχύος προς τον υποστηρικτή του δικαίου, το συμφέρον προς το ηθικά σωστό, τον σκληρό ρεαλισμό προς την φρούδα ελπίδα.

Με τον διάλογο Αθηναίων-Μηλίων ο ιστορικός Θουκυδίδης αποδεικνύει την πολλαπλώς διαπιστωμένη αντικειμενικότητά του και παρέχει ένα οξυδερκές κείμενο ανθρωπολογίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ
Κεφ. 84-90
Κεφ. 91-99
Κεφ. 100-116

ΣΤΟΧΟΙ

Με τον διάλογο Αθηναίων-Μηλίων επιδιώκεται οι μαθητές να:
προβληματιστούν πάνω σε διαχρονικά ερωτήματα και προβλήματα, όπως:

- το ερώτημα για το δίκαιο και το άδικο,
- το πρόβλημα επιλογής ανάμεσα σε μια επονείδιστη ειρήνη και ένα αμυντικό πόλεμο
- τα όρια ανάμεσα στην απαισιοδοξία του ρεαλισμού και την αισιοδοξία της ελπίδας,

αναπτύξουν την αξιολογική συγκριτική σκέψη, καθώς θα τεθούν προ ενός αναπόδραστου ζητούμενου: Ποιος είχε δίκιο; Ποιου τα επιχειρήματα είναι ισχυρότερα και πειστικότερα;
αναπτύξουν δομημένο και επιχειρηματολογικά συγκροτημένο λόγο (προφορικό και γραπτό).

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Ο διάλογος Αθηναίων-Μηλίων προσφέρεται ως κείμενο που θα διδαχθεί παράλληλα και συγκριτικά προς τον *Επιτάφιο* του Περικλή. Με τη διδασκαλία επιδιώκεται ο διάλογος να λειτουργήσει εξισορροπιστικά προς οποιασδήποτε μορφής εξιδανίκευση της αρχαίας Αθήνας. Καταρχάς, θα τονιστεί ότι οι ανώνυμοι φορείς του λόγου των Αθηναίων και πρωταγωνιστές της καταστροφής της Μήλου ταυτίζονται με τους συγχρόνους του Περικλή που εξυμνούνται στον *Επιτάφιο*. Με την επισήμανση αυτή ως δεδομένη θα κληθούν οι μαθητές να προβληματιστούν για την αντιφατική αθηναϊκή πολιτική: ελευθερία, δημοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα στο εσωτερικό· ηγεμονισμός, αυταρχικότητα και βίαιη καταστολή στο εξωτερικό. Επίσης, να στοχαστούν για τις συνέπειες αυτής της αντίφασης στην τελική (και προοικονομημένη στα όρια του διαλόγου) ήττα της Αθήνας και της ηγεμονικής πολιτικής της.

Η διδασκαλία του διαλόγου θα δομηθεί στις θεμελιώδεις αντιθέσεις:

- ισχυρός-ανίσχυρος, η αλαζονεία του ισχυρού
- δίκαιο- άδικο, το δίκαιο του ισχυροτέρου
- ρεαλισμός-ελπίδα
- βία-λόγος
- ελευθερία-δουλεία
- ανδρεία-δειλία

Θα τονιστεί, επίσης το σχήμα *ὕβρις/ἄτη-νέμεσις* και η αντικειμενικότητα του Θουκυδίδη ως ιστορικού.
Σημαντικό είναι η διδασκαλία να αναδείξει τη μείζονα επιλογή του Θουκυδίδη: την αναγωγή από κάθε επιμέρους ιστορική λεπτομέρεια στη διαχρονικότητα των ανθρώπινων συμπεριφορών και τη συγκρότηση μιας φιλοσοφικής ανθρωπολογίας. Ως εκ τούτου, ο διδάσκων θα περιοριστεί σε εκείνα μόνο τα ιστορικά πραγματολογικά δεδομένα που καθιστούν ευχερή αυτή την αναγωγή.

2. ΠΛΑΤΩΝ

Α. ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Σωκράτης, όπως έχει ειπωθεί, έφερε τη φιλοσοφία «από τον ουρανό στη γη». Η ανθρωποκεντρική αυτή στροφή υπήρξε καθοριστική για την εξέλιξη του στοχαστικού λόγου όχι μόνο στον αρχαιοελληνικό αλλά συνολικά στον δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό. Οπωσδήποτε, σημαντική παράμετρος που εξηγεί σε ένα βαθμό την τεράστια επιρροή της σωκρατικής σκέψης είναι η καταδίκη και ο θάνατος του φιλοσόφου.

Η *Ἀπολογία Σωκράτους* αποτελεί για τη δυτική φιλοσοφία ένα κείμενο θεμελιακό και κλασικό. Διαβάζεται, μελετάται και σχολιάζεται σε όλο τον κόσμο, εμπλουτίζοντας διαρκώς την ανθρωπιστική

παιδεία μας με νέες παραμέτρους. Η επιβλητική μορφή του Σωκράτη, χάρη στους πλατωνικούς διαλόγους, αποτελεί πλέον αρχετυπική μορφή φιλοσόφου, που έζησε και πέθανε όπως δίδαξε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	Κείμενο
Εισαγωγή	
1. 17a1 - 18a6	πρωτότυπο
2. 20e3 - 22e5	μετάφραση
22e6 - 23c1	πρωτότυπο
28d6 - 29b2	πρωτότυπο
31c4 - 32a3	πρωτότυπο
32c4 - 33b8	μετάφραση
36b3 - 37a1	μετάφραση
41c8 - 42a5	πρωτότυπο
Γενική θεώρηση	
Προεκτάσεις Γραπτές εργασίες Project	

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Με τη διδασκαλία της *Ἀπολογίας Σωκράτους* επιδιώκεται οι μαθητές να:

- γνωρίσουν και κατανοήσουν την προσωπικότητα ενός φιλοσόφου με παγκόσμια αναγνώριση˙
- αποτιμήσουν την αξία της συνέπειας λόγων-έργων˙
- συγκρίνουν έναν υποδειγματικό πολίτη της αρχαιότητας με τον αντίστοιχο σημερινό˙
- αποκτήσουν ορισμένες γνώσεις για το δικαιικό σύστημα της Αρχαίας Αθήνας˙
- προσεγγίσουν κριτικά ένα διαχρονικό πρότυπο πολιτικής αρετής˙
- προβληματιστούν για τα όρια της ανθρώπινης γνώσης και τη σημασία της αμφισβήτησης˙
- παραγάγουν με αφορμή την *Ἀπολογία* τον δικό του κριτικό και στοχαστικό λόγο.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Η διδακτική προσέγγιση του κειμένου πρέπει να επικεντρωθεί στην προσωπικότητα του Σωκράτη, ώστε, μέσω των επιλεγέντων αποσπασμάτων, να ανασυσταθεί κατά το δυνατόν η εμβληματική για τη φιλοσοφία προσωπικότητά του, με πνεύμα κριτικό που ο ίδιος δίδαξε.

Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να διερευνηθεί ο πολιτικός χαρακτήρας της κατηγορίας και οι αιτίες που την προκάλεσαν. Ακόμη, θα αναδειχθεί ο χαρακτήρας της σωκρατικής αρετής, που δεν είναι άλλη από την πολιτική ηθική της αρχαιοελληνικής πόλεως.

Επιπλέον, η *Ἀπολογία Σωκράτους* πρέπει να προσεγγιστεί ως πλατωνικό δημιούργημα. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να αναζητηθούν οι προθέσεις του δημιουργού της, οι φιλοσοφικές του στοχεύσεις και οι λογοτεχνικές του αρετές˙ ακόμη, να ιχνηλατηθεί η αγάπη του μαθητή προς τον δάσκαλό του. Τέλος, η *Ἀπολογία* πρέπει να μελετηθεί και ως ρητορικό κείμενο, χωρίς όμως να αγνοηθεί ότι προέρχεται από τη γραφίδα ενός μεγάλου φιλοσόφου, που ήταν όμως αντίπαλος της ρητορικής.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

Β. Ο ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ Η ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ

ΕΣΑΓΩΓΗ

Ως όρος της Α.Ε.Γρ. ο μύθος έχει τις σημασίες της μυθολογίας, της φανταστικής αφήγησης, του ψευδούς ως αντίθετου στο ορθολογικά αποδεδειγμένο, της υπόθεσης λογοτεχνικών και θεατρικών έργων και της εκφοράς φιλοσοφικού λόγου.

Ο Πλάτων αξιοποιεί τον μύθο για να υπηρετήσει τον φιλοσοφικό στοχασμό και την αναζήτηση της αλήθειας. Στο σύνολο του έργου του βρίσκουμε μια ποικιλία μύθων οι οποίοι ταξινομήθηκαν από τους μελετητές του με διάφορα κριτήρια, όπως μορφής, περιεχομένου, αφηγητή, λειτουργίας, χρονολόγησης κ.λπ.

Οπωσδήποτε, ο πλατωνικός μύθος είναι επώνυμη και προσωπική δημιουργία. Λειτουργεί ως υπόθεση εργασίας προς κρίση, απόρριψη ή αποδοχή. Χαρακτηρίζεται από λογική συνέπεια σε σχέση με το ευρύτερο φιλοσοφικό του πλαίσιο και συνδέεται με χρήση συμβόλων. Η αποκωδικοποίηση των συμβολισμών του πλατωνικού μύθου ενεργοποιεί πνευματικά τον δέκτη.

Σύμφωνα με τις προτεινόμενες τυπολογίες «ο μύθος του Σπηλαίου» είναι αλληγορική εικόνα που την αφηγείται ο Σωκράτης και προεκτείνει τον προβληματισμό που έχει ήδη αναπτυχθεί εννοιολογικά. Αντίθετα «ο μύθος του Πρωταγόρα» ανήκει στους μύθους που προτείνουν γενετικές εξηγήσεις, τον αφηγείται ο σοφιστής Πρωταγόρας και λειτουργεί ως αφορμή για τη διαλεκτική ανάλυση του θέματος που θέτει.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

- *Πρωταγόρας*, Μύθος του Πρωταγόρα: **320d - 322d**
- *Πολιτεία*, Μύθος του Σπηλαίου: **514a – 517c**

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α. Γνωστικοί

Οι μαθητές επιδιώκεται να:

- γνωρίσουν εισαγωγικά την πλατωνική φιλοσοφία και την αξιοποίηση του φιλοσοφικού μύθου στο πλαίσιό της˙
- εντρυφήσουν στον φιλοσοφικό λόγο, αναγνωρίζοντας το ακριβές περιεχόμενο των φιλοσοφικών όρων˙
- ασκηθούν στην αναλυτική και συνθετική σκέψη στο πλαίσιο της κατανόησης και ερμηνείας του μύθου˙
- συσχετίζουν τα φιλοσοφικά ερωτήματα και τις φιλοσοφικές απαντήσεις με την εποχή που τα γέννησε και να εξετάζουν την αντοχή τους στον χρόνο.

Β. Στάσεις-Συμπεριφορές

Ακόμη, επιδιώκεται οι μαθητές να μάθουν να:

- σέβονται τον διάλογο και τη διαφορετική άποψη˙
- εκτιμούν την ελευθερία του λόγου˙
- υπερασπίζονται την ελευθερία του ανθρώπου ως οντολογικό γνώρισμά του˙
- αγωνίζονται για την κατάκτηση της γνώσης με ηθικό προσανατολισμό.

Γ. Δεξιότητες

Τέλος, επιδιώκεται οι μαθητές να μπορούν να:

- χρησιμοποιούν την αποκτημένη γνώση στην καθημερινότητά τους.
- εφαρμόζουν τις αρχές του ορθού λόγου στη ζωή τους˙
- διαλέγονται˙
- έχουν συνέπεια λόγων και έργων˙
- ασκούν αυτοκριτική και να προσανατολίζονται ηθικά στη ζωή τους.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Η προσέγγιση του μύθου μπορεί να γίνει με αξιοποίηση πολλών ενδεδειγμένων διδακτικών τεχνικών, για να ανακαλύψει ο μαθητής τα επίπεδα ερμηνείας του.

Ο εκπαιδευτικός με την εκδίπλωση του φιλοσοφικού λόγου, και ειδικότερα του φιλοσοφικού μύθου, χρειάζεται να οδηγήσει τον μαθητή σε πνευματική εγρήγορση και διανοητική άσκηση. Επιπλέον, οφείλει να τον προσανατολίσει, ενεργοποιώντας κατάλληλα τους μηχανισμούς μάθησης σε αναζήτηση της ταυτότητάς του, η οποία συνιστά συγχρόνως ετερότητα για τον άλλον.

Η διαδικασία αυτο-διερεύνησης κρίνεται σκόπιμο να συμπληρώνεται με την ανάπτυξη της κοινωνικότητας. Η διδακτική ενός φιλοσοφικού κειμένου δεν μπορεί παρά να είναι μαθητεία και μύηση του μαθητή στην Έννοια του Ανθρώπου, του Συνανθρώπου και του Πολίτη.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

Α. Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στον πλατωνικό διάλογο *Πρωταγόρας* ανήκει ο μύθος του Προμηθέα (320d – 322d) τον οποίο αφηγείται ο σοφιστής Πρωταγόρας στο πλαίσιο της συζήτησης με τον Σωκράτη σχετικά με το διδακτό της αρετής. Ανήκει στους γενετικούς μύθους, καθώς ο Πρωταγόρας επιχειρεί να εξηγήσει γενετικά τη συγκρότηση της πολιτικής κοινωνίας και τη λειτουργία της πολιτικής αρετής.

Προτάσσει την ανάπτυξη της υλικοτεχνικής διάστασης του πολιτισμού στην οποία στηρίζει την ηθικοπνευματική ανάπτυξη, διαφωνώντας με την ιδεαλιστική εξήγηση της προτεραιότητας του πνεύματος στην εμφάνιση του πολιτισμού. Ακόμη, ο προοδευτικός χαρακτήρας της εξέλιξης του πολιτισμού, κατά τον Πρωταγόρα, διαφοροποιείται από την αντίληψη της κυκλικής ιστορικής εξέλιξης (Πλάτωνας, Θουκυδίδης), σύμφωνα με την οποία δεν έχουμε δημιουργία, αλλά κυκλική ή σπειροειδή επανάληψη, γιατί η ανθρώπινη φύση υπακούει στην κοσμική νομοτέλεια ή παραμένει αμετάβλητη στα βασικά χαρακτηριστικά της.

Η αντίληψη του Πρωταγόρα για την προοδευτική εξέλιξη του πολιτισμού συνιστά και απάντηση σε απαισιόδοξες απόψεις ότι η ιστορία της ανθρωπότητας οδεύει σε κατιούσα πορεία, από μια αφετηρία ακμής σε στάδια παρακμής (Ησίοδος, Πλάτωνας). Παράλληλα, ο Πρωταγόρας υπερασπίζεται τη δημοκρατική αντίληψη στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων, αφού η αιδώς και η δίκη μοιράστηκαν σε όλους τους ανθρώπους και δεν ακολουθούν τη λογική του καταμερισμού της εργασίας. Η ύπαρξη οργανωμένων πολιτικά κοινωνιών προϋποθέτει την καθολικότητα των αξιών αυτών. Συνάμα, η καθολικότητά του αυτή τον καθιστά πρώιμο υπερασπιστή των ανθρώπινων δικαιωμάτων και εκφραστή ενός αισιόδοξου ανθρωπισμού σε θέματα φιλοσοφικής ανθρωπολογίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ	ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ
1η : 320d-321b5 *«Ἦν γάρ ποτέ χρόνος … πορίζων»*	**Αρχή του μύθου** **Η δημιουργία των όντων** **Το επιμηθεϊκό στάδιο της εξέλιξης των όντων** **Το στάδιο της βιολογικής συγκρότησης των ειδών**	Η δημιουργία των ζωικών οργανισμών· Προμηθέας και Επιμηθέας, εντολοδόχοι των θεών· Ο Επιμηθέας μοιράζει εφόδια στα ζώα: α) για να αντιμετωπίζουν εχθρούς, β) για να προστατεύονται από τις καιρικές συνθήκες, γ) για να εξασφαλίζουν τροφή και δ) για να διατηρείται η ισορροπία στη φύση σύμφωνα με τον νόμο της αναπλήρωσης.
2η : 321b6-322b8 *«Ἅτε δὴ … διεφθείροντο»*	**Συνέχεια μύθου** **Η εμφάνιση του ανθρώπινου είδους** **Το προμηθεϊκό στάδιο της εξέλιξης των όντων** **Το στάδιο του υλικοτεχνικού πολιτισμού**	Η απρονοησία του Επιμηθέα και η βιολογική αδυναμία του ανθρώπου· Ο έλεγχος του Προμηθέα και η ανάληψη πρωτοβουλίας από τον ίδιο υπέρ του ανθρώπου: Η κλοπή της «ἔντεχνου σοφίας» και της φωτιάς από την Αθηνά και τον Ήφαιστο (όχι όμως της πολιτικής τέχνης από τον Δία). Η τιμωρία του Προμηθέα για τη φιλανθρωπία του.

		Η γένεση του πολιτισμού (θρησκεία, γλώσσα, κατοικία, ένδυση, τροφή). Η προσπάθεια της κοινωνικής συνύπαρξης των ανθρώπων και ο διπλός κίνδυνος αφανισμού τους. Εμφάνιση πρωτοκοινωνικών μορφών ζωής
3η: 322c-323a4 *«Ζεὺς οὖν δείσας … μὴ εἶναι πόλεις»*	**Η εμφάνιση των αρχών της πολιτικής κοινωνίας** **Το στάδιο του Δία.** **Το στάδιο του ηθικού και πολιτικού πολιτισμού και της πολιτικής κοινωνίας**	Τα «δώρα» της αιδούς και της δίκης από τον Δία ως αξίες προς κατάκτηση από τον άνθρωπο στην πορεία του για τη συγκρότηση της πολιτικής κοινωνίας. Η «καθολικότητα και η αναγκαιότητα των δώρων».

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α. Γνωστικοί

Με τη διδασκαλία του *μύθου του Πρωταγόρα* επιδιώκεται οι μαθητές να:

- αντιληφθούν οι μαθητές τη σημασία ενός γενετικού μύθου σε έναν φιλοσοφικό διάλογο·
- διασαφηνίσουν τις έννοιες φύση, (τεχνικός- πνευματικός) πολιτισμός, κοινωνία, πολιτική και ηθική·
- ορίσουν τον άνθρωπο ως είδος σε σχέση με τα άλλα είδη·
- κατανοήσουν ως κινητήριες δυνάμεις εξέλιξης και δημιουργίας πολιτισμού:
  α) τη βιολογική αδυναμία του ανθρώπου,
  β) την προσφορά του «Προμηθέα» και τη σημασία της στη δημιουργία του πολιτισμού·
- συνειδητοποιήσουν την ανθρωποκεντρική θεώρηση του πολιτισμού που προτείνει ο Πρωταγόρας·
- κατανοήσουν τους λόγους στους οποίους αποδίδει ο Πρωταγόρας την εκδήλωση του θρησκευτικού συναισθήματος και της γλώσσας στους ανθρώπους·
- επισημάνουν τις δυσκολίες εναρμόνισης του ατομικού με το κοινωνικό συμφέρον στο πλαίσιο της ανθρώπινης κοινωνίας·
- διερευνήσουν το περιεχόμενο της *αἰδοῦς* και της *δίκης*, τη σχέση της ηθικής και της πολιτικής στην αρχαιοελληνική φιλοσοφία·
- να ερμηνεύουν και να κρίνουν την ηθική θεμελίωση της πολιτικής ως κοινής θέσης των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων·
- αντιληφθούν τους συμβολισμούς του μύθου και ιδιαίτερα τη διαχρονικότητα του «Προμηθέα» ως συμβόλου·

Β. Στάσεις - Συμπεριφορές

Επιπλέον, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- προβληματιστούν για τη «γένεση» της ανθρώπινης ηθικής·
- επιχειρηματολογήσουν υπέρ και κατά σχετικά με το επίκτητο ή το έμφυτο της ανθρώπινης ηθικής·
- προβληματιστούν στην ηθική και τον αξιακό κώδικα ως προσωπικό ζήτημα και αναζήτηση προσανατολισμού στη ζωή τους·
- υιοθετήσουν στάση ανεκτικότητας σε ανθρώπους με διαφορετικές αξίες και διαφορετικής πολιτιστικής προέλευσης, καθώς αυτές είναι προϊόντα πολιτισμού και της εξέλιξής του·
- συνδέσουν την πρακτική δυσκολία με την ανθρώπινη ευρηματικότητα·
- εκτιμήσουν αρχές, όπως αλληλεγγύη και φιλανθρωπία·
- αποκαταστήσουν τη σχέση αλληλεπίδρασης ανάμεσα στην υλική, πνευματική και ηθική κατάσταση του ανθρώπου·
- συλλάβουν την ιδέα της ατομικής και συλλογικής ευθύνης·
- εμβαθύνουν στις έννοιες της ποινής, του νόμιμου και του δίκαιου·

- κατανοήσουν την αναγκαιότητα της ύπαρξης των νόμων ως εγγύησης της ανθρώπινης ελευθερίας·

Γ. Δεξιότητες

Τέλος, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- ανασυνθέτουν την εξελικτική και προοδευτική πορεία του ανθρώπου και του πολιτισμού του·
- εντοπίζουν και να ερμηνεύουν την αισιόδοξη ερμηνεία του Πρωταγόρα για τον ανθρώπινο πολιτισμό και να εκφέρουν πιθανό αντίλογο σε αυτόν·
- επιχειρηματολογούν σχετικά με την *αιδώ* και τη *δίκη* ως ρυθμιστικών αρχών της πολιτικής κοινωνίας·
- επικαιροποιούν το φιλοσοφικό πρόβλημα και τις φιλοσοφικές απαντήσεις·
- διαμορφώνουν συνθήκες δημοσιοποίησης του προβληματισμού και των ιδεών τους σχετικά με την πολιτική κοινωνία και την πολιτική ηθική του ανθρώπου, αφορμώμενοι από τον μύθο του Πρωταγόρα και αξιοποιώντας τις Τ.Π.Ε.

Στο πλαίσιο επίτευξης των γραμματισμών επισημαίνονται ειδικότερα τα εξής:

- **αναγνωστικός:** άσκηση εκφοράς του λόγου κατά τον τρόπο της αφήγησης και του δραματικού διαλόγου.
- **μεταφραστικός:** αναζήτηση των γλωσσικών και νοηματικών ισοδυναμιών και διαφορών ανάμεσα στη γλώσσα του μύθου του Πρωταγόρα και των μεταφραστικών αποδόσεών του σε διαφορετικές και χρονικά απομακρυσμένες ιστορικές περιόδους.
- **κριτικός**:
  - ✓ ο μαθητής να κρίνει τα νοήματα και την αποτελεσματικότητα του μύθου στο πλαίσιο της συζήτησης για το διδακτό της αρετής και να τοποθετείται υπέρ ή κατά με επαρκώς αιτιολογημένη θέση.
  - ✓ ο μαθητής με την προσέγγιση του μύθου να ασκηθεί στην εννοιολογική αναγωγή του συμβόλου και να παρουσιάζει με επάρκεια τη σημασία του μυθικού τρόπου εκφοράς του φιλοσοφικού νοήματος.
- **ψηφιακός:** αξιοποίηση των ΤΠΕ στο πλαίσιο δημιουργικών δραστηριοτήτων.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων και γραμματισμών προτείνονται μεταξύ άλλων οι εξής διδακτικές πρακτικές:

- **Αξιοποίηση διδακτικού υλικού πλαισίωσης (ως εισαγωγή στον μύθο) προκειμένου οι μαθητές να:**
  - ✓ παρακολουθήσουν ενδεικτικά την εξέλιξη των ιδεών στην αρχαιότητα και να εντάξουν τον μύθο στην πνευματική αυτή πορεία·
  - ✓ παρακολουθήσουν τον έμμεσο πνευματικό διάλογο των αρχαίων φιλοσόφων
  - ✓ προεκτείνουν τον προβληματισμό του μύθου.
- **Διδακτικό υλικό πλαισίωσης**: Διογένης Λαέρτιος *Βίοι Φιλοσόφων* 1.22-122 (1.33-1.37), Δημόκριτος (DK 28 A32) Αέτιος I, 25, 3 (DK 67 A22) Αέτιος 2, 3, 2. Αντιφών ο Σοφιστής DK Απόσπασμα 44Α, στήλ. 1-6 Πλάτων, *Τίμαιος* 29b–31b Αριστοτέλης, *Πολιτικά* (1, 2, 10-13), (1, 2, 15-16), Ευριπίδης, *Ικέτιδες* 399-455.
- **Ανάγνωση του μύθου και ένταξή του στα ιστορικά και κοινωνικά συμφραζόμενα.**
- **Ερμηνευτική και σχολιαστική προσέγγιση του αφετηριακού κειμένου και των κειμένων πλαισίωσης (που ενδεχομένως έχουν επιλεγεί από τον διδάσκοντα).**
- **Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των θεμάτων π.χ.**
  - ✓ Φύση και βιολογική συγκρότηση των ειδών και ο άνθρωπος ως είδος·
  - ✓ Φύση – Πολιτισμός·
  - ✓ Πολιτισμός- Ηθική- Πολιτική·
  - ✓ Η χρονική προτεραιότητα του υλικού πολιτισμού έναντι του ηθικοπνευματικού στην αντίληψη του Πρωταγόρα (Πνεύμα - ύλη)·
  - ✓ Ανάγκη και σκοπός στη δημιουργία του πολιτισμού·

- ✓ Η κοινωνικότητα του ανθρώπου ως έμφυτη ή επίκτητη ιδιότητά του και το Κοινωνικό συμβόλαιο·
- ✓ Σύνδεση του προβληματισμού με τα δεδομένα της Βιολογίας και της Γενετικής σήμερα.

- **Διδακτικές τεχνικές (βλ. Γενικό Μέρος)**

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

Β. Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ (514a-517c)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αλληγορικός μύθος του Σπηλαίου εκτείνεται από την παράγραφο 514a ως το 517c της *Πολιτείας*, ενώ ακολουθούν τα πρώτα σχόλια για το χρέος των «πεφωτισμένων» ανθρώπων (517d-520a). Ο μύθος του Σπηλαίου θέτει το ζήτημα της γνώσης σε σχέση αφενός με την τέλεια πολιτεία, αφετέρου με την ποιότητα των φορέων της εξουσίας που θα εγγυηθούν με τον λόγο και την πράξη τους την ύπαρξή της. Επιπλέον, το ζητούμενο της φιλοσοφικής αναζήτησης / συζήτησης είναι να δειχθεί ότι μόνο ο άνθρωπος που δέχθηκε ορθή παιδεία, ο φιλόσοφος, μπορεί κυβερνήσει με σύνεση την πόλη αποβλέποντας στην ευδαιμονία όλων.

Οι μαθητές καλούνται μέσα από τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μύθου μεταξύ άλλων να κατανοήσουν την κλασική ελληνική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η πολιτική θεμελιώνεται στην ηθική, να διερευνήσουν τη σχέση της παιδείας με τις ηθικές και πολιτικές αξίες, να αποτιμήσουν τις πλατωνικές απόψεις (οντολογικές, γνωσιολογικές, ηθικές, πολιτικές) σε αντιδιαστολή με ανάλογες απόψεις της αρχαιότητας αλλά και της εποχή μας και πάνω απ’ όλα να αντιληφθούν ότι η ποιότητα του πολιτικού πολιτισμού μιας πολιτικής κοινωνίας είναι συνάρτηση της ποιότητας της παιδείας της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Ενότητα Πρωτότυπο	Οι φάσεις του αλληγορικού μύθου του σπηλαίου	Οι βαθμίδες γνώσης και συμπεριφοράς του ανθρώπο	Ο πλατωνικός Δυϊσμός
Α. 514a-515c	Η εικόνα των δεσμωτών στο βάθος της σπηλιάς. Οι σκιές.	**Εικασία:** Τα δεδομένα των αισθήσεων και η απατηλότητά τους.	Αισθητός κόσμος Κατώτερος αισθητός κόσμος / σκιές
Β. 515c-e	Η απελευθέρωση του δεσμώτη, η θέαση της πραγματικότητας μέσα στο Σπήλαιο χάρη στη λάμψη του τεχνητού φωτός. Η άνοδος του απελευθερωμένου πρώην δεσμώτη.	**Πίστις:** Το υποκείμενο εμπιστεύεται την αίσθηση.	Αισθητός κόσμος Ανώτερος αισθητός κόσμος/ «μᾶλλον ὄντα»
Γ. 515e - 515b	Η έξοδος από το Σπήλαιο και η θέαση της πραγματικότητας χάρη στο φως του Ήλιου.	**Διάνοια**: Η δυνατότητα λογικών διεργασιών με τη βοήθεια της εποπτείας.	**Νοητός κόσμος** Κατώτερος νοητός κόσμος/ νοητικές μορφές
Δ. 516b – d	Η θέαση του ίδιου του Ήλιου ως πηγής του φωτός.	**Νόησις:** Η «διαλεκτική» επιτρέπει την κατανόηση του κόσμου των Ιδεών και της Ιδέας του Αγαθού στηριζόμενη στον Λόγο.	**Νοητός κόσμος** Ανώτερος νοητός κόσμος/ **Ιδέες / Ιδέα του αγαθού**
Ε. 516d -517c	Η κάθοδος του «πεφωτισμένου» στο σκοτεινό Σπήλαιο	**Γνώση και Πράξη:** Η αναγκαιότητα της σύζευξής τους στο πλαίσιο της πολιτικής κοινωνίας	

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α. Γνωστικοί

Με τη διδασκαλία *της Αλληγορίας του Σπηλαίου* επιδιώκεται οι μαθητές να:

- διακρίνουν τα ειδολογικά γνωρίσματα του αλληγορικού μύθου του Σπηλαίου και την ιδιαίτερη θέση του στο πλατωνικό έργο και στην παγκόσμια ιστορία του πνεύματος·
- ανιχνεύσουν το βασικό φιλοσοφικό ερώτημα στο οποίο επιχειρεί να απαντήσει ο Πλάτωνας/Σωκράτης·
- διακρίνουν την οντολογική, γνωσιολογική, ηθική και πολιτική διάσταση του φιλοσοφικού προβληματισμού που διατυπώνει ο Πλάτωνας·
- κατανοήσουν την πολιτική σημασία της παιδείας στο πλατωνικό πλαίσιο·
- ερμηνεύουν την κοινωνιοκεντρική αντίληψη του Πλάτωνα για το πολιτικό φαινόμενο
- συνειδητοποιήσουν την κλασική ελληνική αντίληψη σύμφωνα με την οποία η πολιτική θεμελιώνεται στην ηθική·
- εμβαθύνουν στις αιτίες και στον σκοπό της συγκρότησης πολιτικής κοινωνίας·
- διερευνήσουν τη σχέση της παιδείας με τις ηθικές και πολιτικές αξίες·

Β. Στάσεις-Συμπεριφορές

Επιπλέον, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- αξιολογούν τη θέση ότι ο πολίτης και ο πνευματικός άνθρωπος οφείλουν να είναι άνθρωποι της πολιτικής δράσης·
- αποτιμούν την κοινωνική, οικονομική, πολιτική και παιδαγωγική λειτουργία του νόμου·
- σέβονται τις υποχρεώσεις ηθικής τάξης απέναντι στο κοινωνικό σύνολο·
- αποτιμούν και να αξιολογούν τον πολιτικό λόγο και την πολιτική πράξη·
- συγκροτούν τον προσωπικό τους κώδικα ηθικών και κοινωνικοπολιτικών αξιών·

Γ. Δεξιότητες

Τέλος, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- αποκωδικοποιούν τα «σύμβολα» της καθημερινής ζωής·
- εφαρμόζουν τις αρχές του διαλόγου·
- διαλέγονται με παρρησία και προσήκοντα σεβασμό, με γνώμονα τον ορθό λόγο και τις αρχές του ανθρωπισμού·

Στο πλαίσιο επίτευξης των γραμματισμών (μεταξύ άλλων) επισημαίνονται ειδικότερα για την αλληγορία του Σπηλαίου τα εξής:

- **Φιλοσοφικός γραμματισμός:**
  - ✓ η διαφορά μύθου και αλληγορίας·
  - ✓ το φιλοσοφικό ερώτημα για τη γνώση, το υποκείμενο και το αντικείμενο της γνώσης·
  - ✓ οι πηγές της γνώσης (αισθήσεις-νους), η εγκυρότητα της γνώσης, η σκοπιμότητα της γνώσης·
  - ✓ μονισμός- δυϊσμός.
- **Κριτικός γραμματισμός**:
  - ✓ η λογοτεχνική ποιότητα του πλατωνικού λόγου: ο λογοτεχνικός διάλογος και ο στοχαστικός λόγος·
  - ✓ ο λόγος και ο αντίλογος, η θέση και το επιχείρημα·
  - ✓ ο άμεσος και έμμεσος διάλογος, το λανθάνον νόημα.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων και γραμματισμών προτείνονται μεταξύ άλλων οι εξής διδακτικές πρακτικές:

- **Ανάγνωση του μύθου και ένταξή του στα ιστορικά και κοινωνικά συμφραζόμενά του.**
- **Διδακτικό υλικό πλαισίωσης**: Διογένης Λαέρτιος, *Βίοι φιλοσόφων*, 1.22-122 (1.33-1.37), Ηράκλειτος, Δημόκριτος, Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια* 1094a18-b7, *Πολιτικά* 1337a, *Πολιτικά* 1282b Νόμος, *Ρητορική* 1354a31-b16: Πλάτωνας, *Πολιτεία* 454d-456a: Οι γυναίκες στην πολιτική.

- **Ερμηνευτική και σχολιαστική προσέγγιση του αφετηριακού κειμένου και των κειμένων πλαισίωσης** (που ενδεχομένως έχουν επιλεγεί από τον διδάσκοντα)
- **Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των θεμάτων** π.χ.:
  - ✓ Παιδεία και Πολιτική
  - ✓ Το *ἄρχειν* και το *ἄρχεσθαι*
  - ✓ Ο πολίτης και ο πολιτικός [Η γυναίκα και η πολιτική]
  - ✓ Ο νόμος και η Δικαιοσύνη
  - ✓ Γνώση και αυτογνωσία
  - ✓ Γνώση και ελεύθερη βούληση
- **Διδακτικές τεχνικές** (βλ. Γενικό Πλαίσιο)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

3. *ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ*
ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΓΝΩΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τον Αριστοτέλη η φιλοσοφία έστρεψε και πάλι την προσοχή της στην έρευνα της φύσης. Στο πρόσωπο του Αριστοτέλη συνδυάζεται άριστα η ιδιότητα του φιλοσόφου με αυτή του επιστήμονα. Ασχολείται με θέματα που άπτονται του σημερινού επιστητού της λογικής, της φιλολογίας, της ηθικής, της πολιτικής επιστήμης, της ανθρωπολογίας και της ψυχολογίας, της φυσικής, της κοσμολογίας, της μετεωρολογίας, της βιολογίας, της ζωολογίας και της φυτολογίας αλλά και της μεταφυσικής-οντολογίας. Για τους περισσότερους από αυτούς τους επιστημονικούς ή φιλοσοφικούς τομείς ο Αριστοτέλης αναγνωρίζεται ως ο ευρετής και θεμελιωτής-δημιουργός τους.

Η αριστοτελική διδασκαλία αποτέλεσε για πολλούς αιώνες, σε Ανατολή και Δύση, θεμέλιο και έμπνευση κάθε επιστημονικής έρευνας. Η τεχνική ορολογία που καθιέρωσε λειτούργησε ως γλώσσα ανάλυσης και επικοινωνίας μεταξύ φιλοσόφων και επιστημόνων που μπορεί να πρέσβευαν πολύ διαφορετικές απόψεις από τον ίδιο. Οι επιστημολογικές του διακρίσεις και οριοθετήσεις παραμένουν ισχυρές μέχρι σήμερα. Τα αριστοτελικά κείμενα μελετώνται παγκοσμίως και εξακολουθούν να προσφέρουν έμπνευση σε επιστήμονες των πιο διαφορετικών κλάδων. Καταλήγοντας, με τη διδασκαλία επιλεγμένων αποσπασμάτων από πραγματείες του Αριστοτέλη (τεσσάρων προοιμίων και ενός χαρακτηριστικού αποσπάσματος με κεντρικό θέμα όλων τους τη γνώση) μπορούν να επιτευχθούν πολλοί από τους βασικούς στόχους του μαθήματος στη Γ’ Λυκείου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	**Κείμενο**
Εισαγωγή	
Μετὰ τὰ Φυσικά **980a 21 - 981a 7**	**μετάφραση**
Ἀναλυτικὰ Ὕστερα **71a 1-16**	**πρωτότυπο**
Φυσικά **184a 10-26**	**πρωτότυπο**
Μετεωρολογικά **338a 20 - 339a 9**	**πρωτότυπο**
Περὶ ζῴων μορίων **644b 22 - 645a 36**	**μετάφραση**
Γενική θεώρηση -Προεκτάσεις -Γραπτές Εργασίες Project	

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α. Γνωστικοί στόχοι:

Με τη διδασκαλία των αποσπασμάτων του Αριστοτέλη επιδιώκεται οι μαθητές να :

- προσεγγίζουν με αναλυτική μέθοδο ένα θεωρητικό κείμενο και να εντοπίζουν τις κεντρικές του δομές και τις συνεκτικές αρθρώσεις·
- διακρίνουν αφενός τη βασική θέση που υποστηρίζει ο φιλοσοφικός λόγος και αφετέρου τα επιχειρήματα που την τεκμηριώνουν·
- αξιολογούν την επιχειρηματολογία·
- γνωρίσουν τη θεμελίωση πολλών επιστημών στην Αρχαία Ελλάδα·

Β. Στάσεις – Συμπεριφορές:

Επιπλέον, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στην έντιμη αναζήτηση της αλήθειας και τον δογματισμό·
- συνειδητοποιήσουν ότι πραγματική αφετηρία της έγκυρης γνώσης και της επιστήμης είναι η σύμφυτη τάση και αγάπη του ανθρώπου για τη μάθηση·
- προσεγγίσουν κριτικά τις απαντήσεις του Αριστοτέλη σε διαχρονικά ανθρώπινα ερωτήματα και να τοποθετηθούν τεκμηριωμένα απέναντι στο πρόβλημα αν αυτές διατηρούν σήμερα την ισχύ τους·
- εμβαθύνουν στο φαινόμενο του διαρκούς αγώνα της ανθρωπότητας να αναζητήσει την αλήθεια·

Γ. Δεξιότητες:

Τέλος, επιδιώκεται οι μαθητές να:

- σχηματοποιούν με αφαιρετικό τρόπο τη δομή του στοχασμού, διακρίνοντας τα αιτιολογικά στρώματα·
- παραγάγουν συνεκτικό στοχασμό τόσο με τη μορφή του προφορικού λόγου, όσο και κυρίως με τη μορφή του γραπτού δοκιμίου.
- προσδιορίζονται τα όρια ισχύος του φιλοσοφικού στοχασμού μέσα στη ροή του χρόνου·
- καταβάλλεται προσπάθεια ώστε οι μαθητές να τοποθετούνται κριτικά απέναντι στο κείμενο.

Τέλος, σημαντικό είναι να αναζητηθούν και να προσεγγιστούν κριτικά οι κοινοί άξονες που διαπερνούν και τα πέντε αποσπάσματα και να μελετηθεί η νοηματική συνοχή της διδασκαλίας του φιλοσόφου.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση ακολουθεί όσα περιλαμβάνονται στο γενικό μέρος του Π.Σ. που αφορά συνολικά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο και είναι σύμφωνη με το Π.Δ. αξιολόγησης.

Η ισχύς της παρούσης αρχίζει από το σχολικό έτος 2015 - 2016.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 19 Ιανουαρίου 2015

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ ΦΥΛΛΩΝ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Σε έντυπη μορφή:

- Για τα Φ.Ε.Κ. από 1 έως 16 σελίδες σε 1 € προσαυξανόμενη κατά 0,20 € για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο ή μέρος αυτού.
- Για τα φωτοαντίγραφα Φ.Ε.Κ. σε 0,15 € ανά σελίδα.

Σε μορφή DVD/CD:

Τεύχος	Ετήσια έκδοση	Τριμηνιαία έκδοση	Μηνιαία έκδοση
Α΄	150 €	40 €	15 €
Β΄	300 €	80 €	30 €
Γ΄	50 €	-	-
Υ.Ο.Δ.Δ.	50 €	-	-
Δ΄	110 €	30 €	-

Τεύχος	Ετήσια έκδοση	Τριμηνιαία έκδοση	Μηνιαία έκδοση
Α.Α.Π.	110 €	30 €	-
Ε.Β.Ι.	100 €	-	-
Α.Ε.Δ.	5 €	-	-
Δ.Δ.Σ.	200 €	-	20 €
Α.Ε.-Ε.Π.Ε.	-	-	100 €

- Η τιμή πώλησης μεμονωμένων Φ.Ε.Κ. σε μορφή cd-rom από εκείνα που διατίθενται σε ψηφιακή μορφή και μέχρι 100 σελίδες, σε 5 € προσαυξανόμενη κατά 1 € ανά 50 σελίδες.

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Φ.Ε.Κ.

Τεύχος	Έντυπη μορφή
Α΄	225 €
Β΄	320 €
Γ΄	65 €
Υ.Ο.Δ.Δ.	65 €

Τεύχος	Έντυπη μορφή
Δ΄	160 €
Α.Α.Π.	160 €
Ε.Β.Ι.	65 €
Α.Ε.Δ.	10 €

Τεύχος	Έντυπη μορφή
Α.Ε.-Ε.Π.Ε.	2.250 €
Δ.Δ.Σ.	225 €
Α.Σ.Ε.Π.	70 €
Ο.Π.Κ.	-

- Το τεύχος Α.Σ.Ε.Π. (έντυπη μορφή) θα αποστέλλεται σε συνδρομητές ταχυδρομικά, με την επιβάρυνση των 70 €, ποσό το οποίο αφορά τα ταχυδρομικά έξοδα.

- Η καταβολή γίνεται σε όλες τις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.). Το πρωτότυπο διπλότυπο (έγγραφο αριθμ. πρωτ. 9067/28.2.2005 2η Υπηρεσία Επιτρόπου Ελεγκτικού Συνεδρίου) με φροντίδα των ενδιαφερομένων, πρέπει να αποστέλλεται ή να κατατίθεται στο Εθνικό Τυπογραφείο (Καποδιστρίου 34, Τ.Κ. 104 32 Αθήνα).
- Σημειώνεται ότι φωτοαντίγραφα διπλοτύπων, ταχυδρομικές Επιταγές για την εξόφληση της συνδρομής, δεν γίνονται δεκτά και θα επιστρέφονται.
- Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα μέλη της Ένωσης Ιδιοκτητών Ημερησίου Τύπου Αθηνών και Επαρχίας, οι τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί, η Ε.Σ.Η.Ε.Α, τα τριτοβάθμια συνδικαλιστικά όργανα και οι τριτοβάθμιες επαγγελματικές ενώσεις δικαιούνται έκπτωσης πενήντα τοις εκατό (50%) επί της ετήσιας συνδρομής.
- Το ποσό υπέρ Τ.Α.Π.Ε.Τ. (5% επί του ποσού συνδρομής), καταβάλλεται ολόκληρο (Κ.Α.Ε. 3512) και υπολογίζεται πριν την έκπτωση.
- Στην Ταχυδρομική συνδρομή του τεύχους Α.Σ.Ε.Π. δεν γίνεται έκπτωση.

Πληροφορίες για δημοσιεύματα που καταχωρίζονται στα Φ.Ε.Κ. στο τηλ.: 210 5279000.
Φωτοαντίγραφα παλαιών Φ.Ε.Κ.: τηλ.: 210 8220885.

Τα φύλλα όλων των τευχών της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως διατίθενται δωρεάν σε ηλεκτρονική μορφή από την ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου (www.et.gr)

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: http://www.et.gr - e-mail: webmaster.et@et.gr

ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΑΠΟ 08:00 ΜΕΧΡΙ 13:30

02001562201150036

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * ΤΗΛ. 210 52 79 000 * FAX 210 52 21 004